

Betekenis van de Multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw

multifunctioneel

Colofon

Uitgever

Wageningen UR Livestock Research
Postbus 65, 8200 AB Lelystad
Telefoon 0320 - 238238
Fax 0320 - 238050
E-mail info.livestockresearch@wur.nl
Internet <http://www.livestockresearch.wur.nl>

Redactie

Communication Services

Copyright

© Wageningen UR Livestock Research, onderdeel
van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek,
2013

Overname van de inhoud is toegestaan,
mits met duidelijke bronvermelding.

Aansprakelijkheid

Wageningen UR Livestock Research aanvaardt
geen aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van
dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen UR Livestock Research en Central
Veterinary Institute, beiden onderdeel van Stichting
Dienst Landbouwkundig Onderzoek vormen samen
met het Departement Dierwetenschappen van
Wageningen University de Animal Sciences Group
van Wageningen UR (University & Research
centre).

Losse nummers zijn te verkrijgen via de website.

De certificering volgens ISO 9001 door DNV
onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op al onze
onderzoeksopdrachten zijn de Algemene
Voorwaarden van de Animal Sciences Group
van toepassing. Deze zijn gedeponneerd bij de
Arrondissementsrechtbank Zwolle.

Abstract

The significance of multifunctional agriculture.
Recommendations how to strengthen the value
of these significance and how to reduce
possible tensions.

Keywords

Significance, multifunctional, agriculture,

Referaat

ISSN 1570 - 8616

Auteur(s)

M. Vrolijk
H. Stormink
Wageningen UR Livestock Research

Titel

Betekenis van de Multifunctionele landbouw
voor de gangbare landbouw

Rapport 756

Samenvatting

De betekenis van de MFL voor gangbare
landbouw volgens geïnterviewden.
Aanbevelingen om die betekenis meer te
verwaarden en mogelijke spanningen weg te
nemen.

Trefwoorden

Multifunctionele landbouw, gangbare landbouw,
betekenis, samenwerken

PPS Multifunctionele

Landbouw BO-23-02-004, ministerie EZ

LIVESTOCK RESEARCH

WAGENINGEN **UR**

Rapport 756

Betekenis van de Multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw

M. Vrolijk

H. Stormink

Wageningen UR Livestock Research

Februari 2014

Samenvatting

Via interviews met multifunctionele en gangbare ondernemers, met bestuurders van LTO of betrokken bij de Taskforce Multifunctionele Landbouw, met enkele adviseurs en via een twitterchat, is verkend welke betekenis de multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw heeft. Deze betekenis zit volgens de geïnterviewden in het ontwikkelen van nieuwe product-markt-combinaties, in directe contacten met klanten/eindgebruikers en daarmee met de markt, in het versterken van het imago van de landbouw en het platteland en in de ontwikkeling van de multifunctionele landbouw in samenspraak met de omgeving. Om deze betekenis vol te kunnen houden en te versterken is het gewenst dat de multifunctionele bedrijven een volwaardige agrarische tak behouden en dat de ondernemers voor wat betreft hun multifunctionele activiteiten nog meer met kengetallen en benchmarks gaan werken.

Het daadwerkelijk betekenis geven aan de waarde van de multifunctionele landbouw betekent, naast stelselmatig communiceren met de omgeving en de markt, ook communicatie met gangbare collega's en bestuurders. Dit kan door tijdens gezamenlijke bijeenkomsten (over sector overstijgende thema's) bewuste interactie tussen gangbare en multifunctionele landbouwers te stimuleren, door op bestuurlijk niveau actief te investeren in het delen van elkaars waarden en doelen, en door ook gangbare agrariërs uit nodigen voor activiteiten op multifunctionele bedrijven.

Een belangrijke randvoorwaarde om die betekenis tot waarde te laten komen is het over en weer kennen en respecteren van elkaars rol en positie. De structuur die daarbij het beste past is een afgeleide daarvan en geen doel op zichzelf.

De verschillende beelden en onduidelijkheden die tijdens de interviews werden geconstateerd over de positie van de vakgroep multifunctionele landbouw, geven aan dat die duidelijkheid over haar rol er nu niet voldoende is. Aanbevolen wordt om zo snel mogelijk die rol wel scherp te bepalen en te communiceren.

Waarbij voor het bepalen van die rol breder dan de multifunctionele sector gekeken zou moeten worden. Diverse geïnterviewden geven namelijk aan dat in toenemende mate ondernemers aangesproken willen worden op wat ze zijn. Bijvoorbeeld een agrarische zorgondernemer i.p.v. een multifunctionele ondernemer, of een akkerbouwer die hoogwaardig uitgangsmateriaal produceert i.p.v. een akkerbouwer. Bij die specifieke rol horen ook specifieke netwerken, structuren en belangenbehartiging.

Al deze ondernemers(groepen) hebben betekenis voor collega's, op het gebied van innovaties, product-marktontwikkelingen en nieuwe netwerken. Deze betekenis is overigens geen meerwaarde die uitsluitend geldt voor multifunctionele ondernemers.

Inhoudsopgave

Samenvatting

Inhoudsopgave	7
1 Inleiding en leeswijzer	1
2 Werkwijze	1
3 Resultaten	1
3.1 Semi gestructureerde interviews	1
3.2 Paarinterviews	5
3.3 Twitterchat	7
4 Discussie	8
5 Conclusies en aanbevelingen	10
Bijlagen	12
Bijlage 1 Geïnterviewden	12
Bijlage 2 Vragenlijst paarinterviews	13
Bijlage 3 Overzicht van de antwoorden uit de paarinterviews	14
Bijlage 4 Verslag twitterchat	17

1 Inleiding en leeswijzer

Binnen de vakgroep multifunctionele landbouw (MFL) van LTO Nederland leeft de gedachte dat de MFL van betekenis is voor de gehele landbouw. De vakgroep wil graag onderzocht hebben in hoeverre dit beeld gedeeld wordt in de reguliere landbouwsector. Met deze informatie krijgt de vakgroep inzicht in de aspecten die zij met de reguliere landbouw zou kunnen bespreken om meer bruggen te slaan tussen beide sectoren en meer onderlinge inspiraties te realiseren o.a. om een (nog) meer veerkrachtige agrarische sector te krijgen met gezonde verbindingen met de samenleving. De projectwerkzaamheden zijn uitgevoerd in de periode oktober 2012 tot juni 2013.

In hoofdstuk 2 is de aanpak van dit project beschreven.

Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten van de semi-gestructureerde interviews, de paar-interviews en de Guusnet Twitterchat.

In hoofdstuk 4 staat een beknopte discussie.

De conclusies en aanbevelingen staan in hoofdstuk 5.

2 Werkwijze

Semi gestructureerde interviews zijn gehouden met de voorzitters van enkele LTO vakgroepen, met de directeuren belangenbehartiging van LTO Noord en de ZLTO, met een regiodirecteur van AcconAVM, met een adviseur van de Rabobank en met de voormalig voorzitter van de taskforce MFL. Het beoogde interview met de directievoorzitter van de Triodosbank heeft niet plaatsgevonden i.v.m. andere prioriteiten binnen de bank. In bijlage 1 staan de geïnterviewde personen.

Uit de deel deelsectoren recreatie, streekproducten, zorg en kinderopvang van de MFL zijn 16 ondernemers geselecteerd uit de database van de onderzoeksprojecten van PPO Wageningen UR. En 18 gangbare agrarische bureaus van deze MFL ondernemers. Deze paren (die dit niet van elkaar weten) zijn gevraagd om mee te werken aan een kort telefonisch interview.

Als derde bron is in november 2012 een twitterchat discussie op internet gehouden over de vraag wat de betekenis van MFL voor gangbaar kan zijn, begeleid door GUUSNet (nu AgriChat.nl). 35 deelnemers hebben gedurende één uur gereageerd op de stellingen.

Het aantal geïnterviewde personen in dit onderzoek is beperkt en de resultaten zijn uitsluitend kwalitatief te duiden. Dit onderzoek biedt aanknopingspunten over de betekenis van de MFL voor gangbare landbouw en hoe dat in communicatie en andere werkzaamheden meegenomen kan worden. Het levert geen kwantitatieve informatie op in de zin van een statistisch verantwoorde analyse van de betekenis van de MFL (of haar zes deelsectoren).

3 Resultaten

3.1 Semi gestructureerde interviews

Aan het eind van deze paragraaf worden enkele citaten uit de interviews vermeld die ook voor de discussie relevant zijn. Maar eerst worden - vanuit verschillende perspectieven - de antwoorden geduid die de geïnterviewden hebben gegeven.

Inspiratie

Als het gaat over betekenis in de vorm van **inspiratie** dan zijn de geïnterviewden unaniem van mening dat er veel ondernemende voorlopers zijn in de MFL die inspirerend kunnen zijn voor gangbare ondernemers. Dit geldt zowel voor de ondernemer als voor de mens achter die ondernemer, voor zijn resultaten op het gangbare en MFL-deel van het bedrijf, voor zijn netwerken en voor zijn verbinding met de omgeving/samenleving. Waarbij aangetekend wordt dat het geen vanzelfsprekendheid is dat een MFL ondernemer altijd betekenis heeft voor een gangbare ondernemer. Inspirerend zijn de strategische keuze om een nieuwe product-markt-combinatie te realiseren, het volhardend zien van kansen en die ook weten te realiseren om je daarmee aan de markt van volledige mededinging te onttrekken. Ook de professionele uitvoering van het bedrijf, inclusief een nog voldoende herkenbare en omvangrijke tak gangbare landbouw worden genoemd als

voorbeelden waar gangbare ondernemers door geïnspireerd kunnen worden om bij zichzelf na te gaan welke aspecten bij hen en hun bedrijf zouden passen. Enkele geïnterviewden noemen daarnaast dat ook vooroplopende gangbare ondernemers een inspiratiebron kunnen zijn voor MFL of gangbare collega's.

Het verschilt per sector hoe de inspiratiemogelijkheden vanuit de MFL gezien worden. Voor de varkenshouder moet een MFL bedrijf een voldoende omvangrijke diertak hebben om serieus genomen te kunnen worden door gangbare varkenshouders (de rol van een ander kennen en kunnen respecteren is een voorwaarde om überhaupt te kunnen leren van elkaar). Voor de akkerbouwsector worden de MFL bedrijven iets minder als inspiratiebron gezien omdat de verbinding van de akkerbouw met de samenleving nu al goed is, menig akkerbouwer aan verbreding doet via akkerrandenbeheer en het belangrijk gevonden wordt om je eerste tak steeds beter uit te voeren en je niet af te laten leiden door een tweede tak. Bovendien zullen, volgens de LTO-vakgroep akkerbouw, MFL ondernemers in een bepaalde regio niet altijd onverdeeld enthousiast zijn over gangbare akkerbouwers uit dat gebied die zich ook op hun MFL deelmarkt gaan begeven en daarmee voor meer concurrentie zorgen. In de melkvee- en geitenhouderij worden veel mogelijkheden voor onderlinge inspiraties gezien. Geitenhouders zijn veelal eerste generatie ondernemers die pionieren en op dat aspect veel kunnen leren van pionierende MFL ondernemers. Voor de melkveehouderij worden mogelijkheden gezien voor vrijwel alle ondernemers om op de één of andere manier aan MFL en transparantie te doen. Daarmee is er in potentie veel inspiratie vanuit de MFL ondernemers mogelijk.

Verbinding met de omgeving

Voor de **verbinding met de omgeving** is de betekenis van de MFL vooral gelegen in de dagelijkse contacten die MFL ondernemers hebben met de omgeving en markt. Dit geldt niet alleen voor de verbinding van het bedrijf met de omgeving in de vorm van producten, diensten en uitstraling, maar ook omgekeerd van de omgeving naar het bedrijf in de vorm van feedback op deze aspecten. Een MFL ondernemer die (eigengemaakte) streekproducten verkoopt krijgt bij elke aankoop feedback van klanten en kan dit versterken door regelmatig tevredenheidsonderzoeken uit te (laten) voeren. De gangbare landbouw kan de MFL niet alleen laten opdraaien voor het leggen van de verbinding met de samenleving, zij moet ook zelf blijven werken aan het verdienen van de license to operate. M.a.w. de verbinding van de MFL ondernemers met de samenleving mag niet als windowdressing voor de gangbare landbouw gelden.

Enkele geïnterviewden geven klip en klaar aan dat elk agrarisch bedrijf moet investeren in de verbinding met de omgeving. Als de samenleving namelijk niet accepteert wat je doet dan is het einde bedrijfsontwikkeling en mogelijk zelfs einde bedrijfsvoering. Of anders verwoord: heel lang heeft de landbouw gewerkt in de achtertuin van de samenleving. Maar door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen bevindt de landbouw in Nederland zich nu volledig in de voortuin van die samenleving. Dat kun je niet negeren of ontkennen. Dat moet je vertalen in je bedrijfsvoering, als MFL ondernemer en als gangbare ondernemer. Een transparante bedrijfsvoering is daarvoor een voorwaarde. Waarbij differentiatie mogelijk is in de mate waarin je die transparantie biedt. Volledige transparantie is geen vereiste, 100 van de 400 melkkoeien weiden kan al voldoende zijn volgens één van de geïnterviewden om aan de wens van grazende koeien in het landschap te voldoen.

Verbinden gaat gemakkelijker wanneer je aantoonbare waarde toevoegt voor de omgeving, maatschappelijk toegevoegde waarde (MTW). Daarmee worden de bedrijfsprestaties, de waarde die het bedrijf toevoegt, en niet de omvang van het bedrijf doorslaggevend voor het succes van de verbinding.

In de provincie Noord Brabant is in februari 2014 de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV) ingevoerd, in de provincie Groningen wordt het Groninger Verdienmodel ontwikkeld. Beide concepten hebben als doel om de groei van gangbare veehouderijbedrijven op een meer maatschappelijk geaccepteerde manier te laten plaatsvinden. Binnen BZV worden bovenwettelijke inspanningen vereist en is een dialoog van de agrariër met zijn omgeving onlosmakelijk onderdeel van de vergunningen procedure. Duidelijke voorbeelden dat transparantie en verbinding van het agrarisch bedrijf met de voortuin van de samenleving cruciaal zijn geworden.

Enkele geïnterviewden zien in de nabije toekomst alle bedrijven uit hun gangbare sector op de één of andere wijze multifunctioneel actief zijn, waarbij bijvoorbeeld het weiden van koeien ook gerekend wordt tot verbinding met de samenleving. Grotere melkveebedrijven zouden weleens effectiever MFL

kunnen toepassen omdat er meer arbeid beschikbaar is dan op één mans bedrijven. Anderen zien ook in die toekomst een scheiding tussen MFL en gangbare bedrijven. Waarbij de MFL bedrijven zich dienen te realiseren dat het imago wat ze willen uitstralen (voor de verbinding met de samenleving) ook betekent dat het gangbare deel van het bedrijf niet uit hoog technologische afgesloten stallen kan bestaan. En tegelijkertijd dat het MFL gedeelte niet (te veel) het beeld moet oproepen van 'Ot en Sien landbouw' omdat dan de PR-rol voor de gangbare landbouw niet vervuld kan worden. Burgers waarderen nieuwe technologieën als automatische melk- en voersystemen en hebben ook waardering voor het vakmanschap en authenticiteit van de melkveehouder. Tegelijkertijd wensen ze niet dat dit doorslaat in hightech systemen zonder menselijke aandacht voor dieren of in ouderwetse bedrijfssystemen die te veel neigen naar nostalgie.

Een van de geïnterviewden stelde voor om de 'ouderwetse' benaming hinderwet weer van stal te halen. Vroeger had een bedrijf een vergunning nodig wanneer de werkzaamheden hinder veroorzaakten voor anderen. Het doortrekken van deze denkrichting leert dat door waarde toe te voegen verbinding kan ontstaan tussen een bedrijf en haar omgeving en dit te verwoorden in een soort van 'waardetoevoegingvergunning'. Waarbij belangrijke uitdagingen zijn: Hoe doe je dat en hoe verwaard je dat? Volgens deze geïnterviewde is er voldoende markt in onze samenleving om die toegevoegde waarde ook economisch te verwaarden. Zoek en verbind je met de verschillende doelgroepen die +25, +50, +75 of +100% op de huidige marktprijs willen betalen.

Een laatste maar niet onbelangrijke notie bij dit onderwerp is dat de verschillende gangbare sectoren verschillende imago's en verbindingen met de samenleving hebben. Volgens één van de geïnterviewden is de volgorde in afnemend imago en verbinding: melkveehouderij, akkerbouw, vollegrondse teelten, glastuinbouw, pluimveehouderij en varkenshouderij. Waarbij tussen de posities van de grondgebonden teelten enerzijds en die van de glastuinbouw en zeker de intensieve veehouderij sectoren anderzijds een grote afstand zit die steeds groter lijkt te worden.

Samenwerking

Op het terrein van **samenwerking** hebben de MFL en gangbare sector over en weer betekenis voor elkaar. Binnen enkele deelsectoren in de MFL, bijvoorbeeld de zorglandbouw, zijn meerdere samenwerkingsverbanden van ondernemers professioneel aan de slag om samen met gemeenten en andere actoren in de zorg een lang volhoudbare zorg te kunnen bieden. En dit ook te kunnen nadat de verantwoordelijkheid en de financiering van deze zorg van de rijksoverheid is overgegaan naar de gemeenten. Als individuele zorglandbouwer heb je een te kleine positie om een rol van betekenis in deze ontwikkelingen te kunnen spelen. Professionele samenwerkingen, met andere actoren in de zorg, maken die positie wel mogelijk.

Ook bij de verkoop van (streek)producten wordt op meerdere manieren samengewerkt. Ook in de gangbare landbouw zijn succesvolle samenwerkingsverbanden bekend. Voor de taskforce MFL was dit één van de speerpunten tijdens haar bestaan: het stimuleren van het vormen van federaties en raden. Er zal nog meer in tijd en middelen geïnvesteerd moeten worden om de benodigde organisatiestructuren te verkrijgen. Voor de MFL om meer veerkrachtige ondernemers te krijgen. Voor de landbouw in het algemeen omdat het aantal agrarische ondernemers en medewerkers in enkele tientallen jaren is gedecimeerd. De samenleving houdt steeds minder rekening met de landbouwwensen, je bent letterlijk minder in beeld. Dat wordt versterkt, volgens één van de geïnterviewden, wanneer verschillende agrarische belangenbehartigers verschillende standpunten en wensen naar de samenleving communiceren, dan vraag je erom om niet gehoord te worden: versnipperde aandacht is geen aandacht. Als organisaties moet je nu weer samen op trekken. De tijd van divergeren is voorbij.

Ondernemers en bestuurders

Dit vraagt om **ondernemers en bestuurders** die willen investeren in deze structuren, die verbindingen willen en kunnen leggen, die deze tijdgeest verstaan en die ideeën en handelen (tijdens overleg en daadwerkelijke acties) met elkaar kunnen verbinden. Deze voorlopers zijn in alle gangbare sectoren en in de MFL zichtbaar. De tijd dat de ene sector de andere niet serieus nam is voorbij, leren de interviews. Er is meer respect voor elkaar. Unaniem wordt genoemd dat ondernemers die nu kiezen voor MFL, dit niet uit armoede doen maar vanuit ondernemerschap en o.b.v. dat strategische keuzes.

Dit betekent niet dat het potentieel van elkaar inspireren en leren van elkaar al voldoende uitgenut wordt. De meeste geïnterviewden geven aan dat er bestuurlijk meer van elkaar geleerd en meer samengewerkt kan worden. Dat komt er niet van omdat de actuele thema's in de sector daar nog geen ruimte voor bieden (geitenhouderij), men nog in de pioniersfase zit en minder bezig is met het nadenken over samenwerken (geitenhouderij), men soms de meerwaarde niet ziet (akkerbouw) of die samenwerking beter kan realiseren wanneer er volledig doelgroepgericht gewerkt wordt (melkveehouderij). Eén van de geïnterviewden gaf aan dat het leren van elkaar alleen kan wanneer je gelijkwaardig aan elkaar bent. Wanneer je jezelf boven een ander verheft dan vindt er geen uitwisseling van kennis plaats. Je kunt wel spiegelen op de keuze van een andere ondernemer, maar dat kan alleen vanuit een grondhouding met respect voor die ander. Tot nu toe was dat niet altijd het geval, maar zoals eerder geschreven is dat onderlinge respect er nu wel.

Unaniem vinden de geïnterviewden dat je niet meer kunt spreken over de behartiging van de belangen van alle ondernemers in een sector. Het gaat steeds meer over het uitvoeren van de juiste activiteiten op de optimale momenten voor specifieke doelgroepen. En dus ook om ruimte te bieden aan samenwerkingen op deelterreinen. Dat bijvoorbeeld aanbieders van zorglandbouw zich professioneel organiseren in dat domein en dat een vakgroep multifunctionele landbouw niet persé meerwaarde voor hen heeft (er vanuit gaande dat de vragen op ruimtelijk ontwikkelingsgebied e.d. door de LTO-organisaties blijvend worden opgepakt).

Mogelijke spanningen

Als voorbeelden van **mogelijke spanningen** tussen MFL en gangbaar zijn genoemd: Wanneer in de samenleving het beeld ontstaat dat het houden van koeien ook het knuffelen van die dieren betekent, dan kan dat voor de verbinding van de gangbare melkveehouderij met de samenleving een complicatie betekenen.

Volledig open stalsystemen (voor meer transparantie en beter dierenwelzijn) kunnen spanning op leveren voor de volksgezondheid (zoönosen) en daarmee voor de mogelijkheid om gasten wel of niet op het bedrijf of platteland te ontvangen. Dit speelt in sommige delen van het land nadrukkelijker dan in andere.

De concurrentie om grond en ontwikkelruimte kan ook voor spanning zorgen, die overigens ook tussen gangbare ondernemers kan ontstaan.

Enkele geïnterviewden noemen als verbeterpunt voor de MFL: de financiële en technische prestaties van enkele bedrijven. Niet alle bedrijven scoren voldoende en dat kan een minderwaarde hebben voor het imago en de verbinding met de samenleving. Daarnaast is er behoefte aan meer kengetallen en benchmarks om de vaktechnische prestaties te kunnen spiegelen en verbeteren, hetgeen van belang is voor de langere termijn veerkracht en volhoudbaarheid.

Als spanning is ook gesignaleerd dat niet alle gangbare agrariërs een voldoende ontwikkelde maatschappelijke antenne hebben. Terwijl de ontwikkelingen in de samenleving m.b.t. wensen en eisen aan voedselproductie, landschappelijke inrichting, natuur, het houden van dieren, enz. steeds scherper en duidelijker worden geadresseerd. Zoals één van de geïnterviewden aangaf: als agrarische (deel)sectoren moet je de ondernemers kiezen die bij je passen, aansluiten bij de passende doelgroepen in de markt en je ontdoen van de remmers in vaste dienst.

Het is dan ook nodig om te blijven werken aan het verminderen van onnodige spanning. Vanuit de grondhouding dat je elkaar respecteert ontstaat er meer begrip voor bijvoorbeeld een gangbare ondernemer die enkele jaren geleden geïnvesteerd heeft in een nieuwe kas, schuur of stal en op dit moment niet anders kan dan gangbaar blijven produceren en vanuit die positie te zorgen voor een goed imago.

3.2 Paarinterviews

Bijlage 3 is een overzicht met de antwoorden uit de telefonische paarinterviews. De interviewvragen staan in bijlage 2. Omdat niet alle geselecteerde ondernemers wilden of konden meewerken aan de interviews is een aanvullende selectie met deelnemers gemaakt, die vervolgens gebeld zijn. De MFL en de gangbare ondernemer uit een paar zijn individueel geïnterviewd en wisten dit niet van elkaar. De vragen hebben geen betrekking op de situatie van 'hun buurman' maar op de betekenis van de MFL in het algemeen op de gangbare landbouw in het algemeen. Tijdens de toelichting van het interview aan de geïnterviewden bleek dat sommige gangbare ondernemers de term MFL niet kenden maar 'verbrede landbouw' wel. In die situaties is tijdens het vervolg van het interview over verbrede landbouw gesproken. Indien men niet spontaan wist te antwoorden op een open vraag, als bijvoorbeeld "Zijn er successen uit de MFL die u kunt gebruiken voor de ontwikkeling van uw bedrijf?" dan werden enkele keuze-opties voorgelegd.

Er zijn 16 MFL ondernemers geïnterviewd. Om een indruk te krijgen over de verbinding met de markt is gevraagd naar het gemiddeld aantal klanten waarmee per week contact is. Voor de 16 MFL ondernemers samen zijn dat gemiddeld ruim 6000 klanten per week.

Public Relations

In de paarinterviews geven meerdere MFL en gangbare ondernemers aan dat de MFL de Public Relations voor de gangbare landbouw verzorgt. Voor de MFL ondernemers heeft dat als consequentie dat zij hun bedrijf en bedrijfsvoering netjes en op orde willen hebben. Zij vinden het vanzelfsprekend om die communicatie met de samenleving te verzorgen omdat ze over het algemeen meer oog hebben voor en open staan voor vragen uit de samenleving. Eén MFL ondernemer vindt dat deze PR beter verwaard kan worden. Veel van deze activiteiten worden nu kosteloos aangeboden en dat belemmert zijn verdienmodel waarin hij betaalde Public Relations verzorgt, zoals het organiseren of deelnemen aan fairs.

MFL ondernemers vinden dat gangbare ondernemers deze handschoen ook meer moeten oppakken. Ze kunnen meer doen dan moedeloos reageren op negatieve beeldvorming over de landbouw wanneer er een incident is. Voor enkele gangbare ondernemers lijkt de PR-functie voor en door MFL ondernemers een vanzelfsprekendheid omdat er veel gasten en klanten op die bedrijven komen. En vanuit die vanzelfsprekendheid wordt er minder nagedacht of zijzelf als gangbare ondernemers ook een bijdrage aan die PR zouden kunnen leveren.

Leren van elkaar

Op de vraag wat een gangbare ondernemer kan leren van een MFL ondernemer wordt samenwerking in één adem genoemd met het niet kunnen kopiëren van de samenwerkingsresultaten van MFL ondernemers. Samenwerken moet je kunnen en moet bij je passen. Er zijn zogezegd mensen die alles het liefste alleen willen doen, ook samenwerken. Meer denken vanuit de consument, open staan voor vragen uit de samenleving en verder kijken dan je eigen branche, buiten bestaande hokjes en naast gebaande paden durven denken. Ook hiervoor geldt dat je hiervoor de competenties moet hebben of ontwikkelen en jezelf moet durven (laten) spiegelen. Rekening houden met een ander wordt ook genoemd. De jaarlijkse fair die een MFL ondernemer organiseert wordt door hem ruim van te voren aangekondigd in de omgeving: ondernemers en bewoners van de buurt krijgen een persoonlijke uitnodiging en overlast wordt getracht te voorkomen door bijvoorbeeld bezoekers niet op de openbare weg maar op eigen land te laten parkeren.

De zichtbaarheid van deze leereffecten is nog klein, gangbare ondernemers komen nog niet spontaan langs om geïnspireerd te worden. Een MFL ondernemer noemde dat, na meerdere jaren, 'toen we ons ook financieel bewezen hadden' burens kwamen kijken. Soms komt men tijdens een georganiseerde activiteit (fietstocht) kijken. Andere vormen van activiteiten die de bezoekdrempel verlagen zijn presentaties, stagiaires, excursies. Ook een nominatie voor of het winnen van een award kan de drempel verlagen voor gangbare ondernemers om te komen kijken (en te leren).

De gangbare ondernemers die geïnterviewd zijn noemen – daarnaar gevraagd - geen successen van de MFL die zij kunnen gebruiken voor de ontwikkeling van hun bedrijf. Ze hebben hun bedrijf naast een MFL ondernemer maar zien geen voor- of nadeel, hebben geen tijd om buiten het erf te kijken of

zien de MFL activiteiten in hun omgeving volkomen losstaand van hun eigen bedrijf. Zelfs als die activiteiten wel eens op hun eigen bedrijf plaatsvinden: 'er komen wel eens gasten van een MFL ondernemer met recreatie in de buurt in onze stal kijken maar daar bemoei ik me niet mee'.

Op de vraag of men de MFL (of verbrede landbouw) kent antwoorden enkele gangbare ondernemers in eerste instantie ontkennend. Na enig nadenken kent men een aantal bedrijven in de buurt maar heeft daar geen actief contact mee. De meeste ondernemers kunnen geen nadeel of voordeel noemen van de aanwezigheid van een MFL bedrijf in hun directe omgeving. Eén ondernemer stelde het zeer op prijs dat er op kortere reisafstand weer een (streekproducten)winkel is. Een verrijking na het verdwijnen van de dorpswinkel, enkele jaren geleden.

MFL ondernemers vinden dat gangbare bestuurders meer zouden moeten weten van de MFL sector door actief MFL bedrijven te bezoeken en meer praktijkkennis krijgen door met die ondernemers te praten en je zelf (en je sector) open en kwetsbaar op te stellen. Vergelijkbaar met hoe meerdere MFL ondernemers dat doen naar hun klanten.

Bestuurders kunnen vragen wat er beter kan m.b.t. regulering. Andere genoemde aandachtspunten voor bestuurders: meer waarderen van vernieuwende ideeën, meer werken vanuit boeren perspectief en minder vanuit dat van het agrarisch bedrijfsleven.

Betekenis van MFL voor gangbaar

Gevraagd naar de betekenis van MFL voor gangbare landbouw antwoorden MFL ondernemers: Wij bieden de poort tot een groter bewustzijn waar voedsel vandaan komt. PR voor de landbouw loopt via de MFL ondernemers, 'dus moeten wij alles tiptop in orde hebben'. Andere betekenissen zijn: meer in de wereld komen te staan en een kweekvijver vormen voor vernieuwende landbouw. En meer energie krijgen van je werk (als het tenminste werk is dat bij je past) vooral door op meer terreinen dan alleen productie-landbouw actief te zijn. En je werkt veel vaker samen i.p.v. alleen op het bedrijf, dat geeft energie en kan ook voor gangbare ondernemers het overwegen waard zijn. Ook wordt genoemd dat MFL zorgt voor meer variatie op het platteland.

De gangbare ondernemers beantwoorden de vraag van de betekenis van de MFL voor de gangbare landbouw met: gangbare bestuurders moeten ook een antenne voor ontwikkelingen in de samenleving hebben en die signalen vertalen, dat mag je niet uitbesteden aan MFL bestuurders. Nu staan bestuurders te vaak en te veel aan de agrarische kant. De MFL gebruikt die maatschappelijke antenne beter.

Ondernemers kunnen elkaar meer uitnodigingen voor elkaars activiteiten, bijv. uitnodigen voor elkaars Koe-Alert (de omgeving informeren over de datum waarop de koeien in het voorjaar voor het eerst naar buiten gaan). MFL heeft een versnelling gegeven aan de realisatie van zichtstallen en andere verbindingen. De betekenis van MFL voor gangbaar is overigens niet onbeperkt. Denk aan situaties waarin er door de MFL belemmeringen voor de gangbare landbouw kunnen ontstaan. De mogelijke spanning tussen het houden van dieren in open veehouderij systemen versus gezondheidsbelangen van bezoekers van het platteland, kan leiden tot stringenter beleid voor alle veehouderijbedrijven.

De MFL ondernemers proberen zelf in hun eigen omgeving de betekenis van MFL te realiseren door de beleving van het platteland op een presenteerblaadje aan te bieden (aansluitend bij de behoeften). Of door op bijeenkomsten tips te geven aan gangbare bestuurders en ondernemers, hoe deze betekenis gebruikt kan worden. Een MFL ondernemer noemt: Nu kan ik me pro-actief mengen in discussies. Enkele jaren geleden moest je jezelf verdedigen als MFL ondernemer naar je omgeving. Nu wordt je geaccepteerd. Activiteiten die bijgedragen hebben aan deze omslag zijn: het ontvangen van veel groepen bezoekers, inclusief politici en het actief gebruiken van sociale media.

3.3 Twitterchat

Ondanks dat de GuusNET twitterchat in november 2012 relatief veel (35) deelnemers kende en de facilitering goed was, zijn de resultaten toch minder bruikbaar gebleken voor dit project. Enerzijds door de verschillende definities over MFL tussen de deelnemers, anderzijds blijkt het lastig om in deze gespreksvorm met 35 deelnemers een discussie te voeren en een slag dieper te gaan dan het zenden van (korte) persoonlijke meningen.

Op de vraag wat de betekenis van MFL voor de gangbare landbouw is, werden genoemd:

- de mogelijke lokale concurrentie tussen MFL en gangbare ondernemers, bijvoorbeeld omdat regelgeving grenzen stelt aan de combinatie van het verblijven van gasten en het houden van dieren in een zelfde gebied,
- een goede samenwerking tussen MFL en gangbare bestuurders op lokaal niveau
- betekenis van de MFL sector is een te breed gedefinieerde vraag: er zijn MFL ondernemers die inspirerend zijn voor gangbare collega's en er zijn MFL ondernemers die een kwaliteitsverbetering zouden moeten realiseren,
- ook betekenis in de 'zachte kant': veel MFL ondernemers hebben een bewuste keuze gemaakt en werken daarna met meer plezier in hun bedrijf. Dat versterkt de verbinding met de 'buitenwereld', de omgeving en de markt. Vanuit meer drive en passie stellen ondernemers zich met trots meer open voor die omgeving. Wanneer dit leidt tot een goede interactie (door bijvoorbeeld klanten stelselmatig te vragen wat zij vinden wat de sterke en verbeterpunten van het MFL bedrijf zijn) vergroot dit de veerkracht van de MFL onderneming.

Deze ervaringen en resultaten in het sociale domein zijn ook van betekenis voor gangbare ondernemers. Meer opzoek naar de eigen waarden en doelen en vanuit die intrinsieke motivatie met meer plezier het gangbare bedrijf beter vol kunnen houden, vanuit het MIJN.

Aan het eind van de chat ontstond het beeld dat het best beschreven kan worden als: een MFL ondernemer is eigenlijk een verrijkte gangbare ondernemer die door zijn/haar activiteiten verder verrijkt wordt (waardering, klantencontact, leuker werk) en dat kan andere gangbare ondernemers verrijken of inspireren.

4 Discussie

Wanneer we spreken over de betekenis van MFL voor de gangbare landbouw dan is eenduidige taal belangrijk om misverstanden te voorkomen. Dit bleek tijdens de twitterchat een lastig aspect. Er is relatief veel tijd besteed aan vragen over de juiste definitie van MFL. De in bijlage 4 vermelde resultaten van de twitterchat zijn daarmee minder bruikbaar voor de discussie. Het in 3.3. vermelde eindbeeld van de twitterchat is terug te brengen tot het zien van kansen buiten de sector en buiten gebaande paden, die kansen realiseren, door meer klantcontacten en productwaarderingen een (energie)rijker bestaan verkrijgen en daarmee andere ondernemers inspireren.

Uit de interviews komen enkele duidelijke lijnen naar voren:

Voorlopers in alle sectoren die zich onttrekken aan de markt van volledige mededinging

Alle geïnterviewden noemen dat in alle sectoren vooroplopende ondernemers te identificeren zijn. Zij hebben marktkansen gezien en weten die te realiseren, veelal samen met enkele andere ondernemers. En dan maakt het niet uit of zij succesvol zijn in de pootaardappelteelt, bij de afzet van brouwergerst, als producentencollectief in de glastuinbouw werken, of als zorglandbouwers. Zij onttrekken zich aan de markt van volledige mededinging en weten meer waarde toe te voegen. Deze ondernemers zijn inspirerend en hebben betekenis voor anderen. Vanuit MFL naar gangbaar en vice versa en binnen en tussen gangbare sectoren.

Meerwaarde van de vakgroep MFL bij doelgroepgerichte belangenbehartiging?

Een tweede lijn die zich uit de interviews aftekent is dat - binnen sectoren – meer en meer doelgroep gericht gewerkt wordt (vanuit vakgroepen en belangenbehartiging). En dat ook een reguliere vakgroep de belangenbehartiging voor de MFL kan verzorgen. Of dat die vakgroep dat juist niet doet en het behartigen van de belangen overlaat aan bijvoorbeeld een zorgfederatie. In deze discussie nemen de vakgroepen verschillende posities in. Er vanuit gaande dat ruimtelijke ontwikkelingsvragen door LTO behartigd blijven worden is het niet voor iedereen duidelijk wat in deze context de meerwaarde van een LTO vakgroep MFL kan zijn. Ook al zijn er verschillende beelden over, de huidige onduidelijkheid is de minst gewenste situatie.

Meer samenwerking tussen MFL en gangbare bestuurders.

Tegelijkertijd geeft men aan, en dat is derde lijn, dat er weinig tot niet samengewerkt wordt tussen gangbare en MFL bestuurders (vanwege sectordynamiek, geen meerwaarde zien, nog niet in doelgroepen werken, etc.) maar dat die meerwaarde wel gezien wordt.

Waarbij het hebben van voldoende verbindende competenties, het combineren van praten en doen, het vanuit respect leren van elkaar en je niet boven een ander plaatsen, als belangrijke eigenschappen voor de bestuurders genoemd worden. Dit is niet de huidige situatie voor alle sectoren.

Alle ondernemers moeten werken aan verbinding met de samenleving.

De vierde lijn is de verbinding met de samenleving. Deze voorwaarde geldt voor alle ondernemers, daar zijn alle geïnterviewden heel duidelijk over. Als landbouw werk je in de voortuin van de burger en dat kun je niet met een nimby gebaar uitvegen. Wanneer je die verbinding niet op orde hebt en de samenleving draagt niet waar jij mee bezig bent dan is de license to operate eindig. Die verbinding kun je niet uitbesteden maar moet je actief zelf aan werken. Als gangbare ondernemer kun je wel leren van MFL collega's die veel frequenter contact met de omgeving en markt hebben. Waarbij het belangrijk is om te realiseren dat de gangbare sectoren op verschillende afstanden staan van de samenleving met de intensieve gesloten bedrijven (kassen, pluimvee- en varkensstallen) op de grootste afstand.

Spanningen tussen MFL en gangbaar.

Gevraagd naar mogelijke spanningen tussen MFL en gangbaar noemen de geïnterviewden het ontbreken van voldoende kengetallen en benchmarks in de MFL, de mogelijkheid dat de manier waarop MFL met dieren omgaan ook voor gangbare bedrijven gaat gelden (koeknuffelen bijvoorbeeld), strijd om grond (wat ook tussen gangbare ondernemers een spanning kan zijn), mogelijke spanning tussen open bedrijfsvoering en mogelijke risico's voor de volksgezondheid. Zo duidelijk als de geïnterviewden zijn over de noodzaak van een verbinding met de samenleving, zo aarzelend zijn ze bij het benoemen van mogelijke spanningen. Dit wordt deels veroorzaakt door onbekendheid. Wanneer daadwerkelijk samengewerkt wordt zal er enerzijds meer begrip voor elkaars ontstaan en anderzijds zullen potentiële spanningen zich nadrukkelijker aftekenen.

MFL verzorgt PR voor gangbare landbouw.

In de paarinterviews geven meerdere MFL en gangbare ondernemers aan dat de MFL de Public Relations voor de gangbare landbouw verzorgt. Voor de MFL ondernemers heeft dat als consequentie dat zij hun bedrijf en bedrijfsvoering netjes en op orde willen hebben. Zij vinden het vanzelfsprekend om die communicatie met de samenleving te verzorgen omdat ze over het algemeen meer oog hebben voor en open staan voor vragen uit de samenleving. Tegelijkertijd vinden ze dat gangbare ondernemers deze handschoen ook moeten oppakken. Ze kunnen meer doen dan moedeloos reageren op negatieve beeldvorming over de landbouw wanneer er een incident is. Voor enkele gangbare ondernemers lijkt deze PR-functie voor en door MFL ondernemers een vanzelfsprekendheid omdat er veel gasten en klanten op die bedrijven komen.

Onbekendheid en desinteresse van gangbare ondernemers m.b.t. MFL.

Het aantal geïnterviewde ondernemers is beperkt maar de onbekendheid met en de desinteresse voor de MFL van enkele gangbare ondernemers blijkt duidelijk. Vanuit de gedachte dat ieder zijn bijdrage levert aan de verbinding met de samenleving (dit is niet te delegeren) en vanuit de wens om een kwalitatief voldoende krachtig en gevarieerd platteland te hebben, is deze onverschilligheid niet gewenst.

De door enkele MFL ondernemers uitgesproken wens dat gangbare bestuurders meer (praktijk)kennis van inspirerende MFL bedrijven en -ondernemers zouden moeten hebben vraagt ook om concrete sturing en activiteiten.

5 Conclusies en aanbevelingen

Uit de interviews blijkt een breed gedeelde opvatting dat vooroplopende (groepen) ondernemers, die zich aan de markt van volledige mededinging hebben weten te onttrekken, inspirerend kunnen zijn voor collega's. En dat deze inspiraties binnen sectoren plaatsvinden en over sectorgrenzen heen gaan. En dat ondernemers hun netwerken en belangenbehartiging zoeken in hun professionele omgeving (bijvoorbeeld agrarisch zorgondernemers). Dit alles betekent dat er ook binnen de multifunctionele landbouw sterk doelgroep georiënteerd gewerkt moet worden. Gangbare vakgroepen geven aan dat zij ook de belangen voor multifunctionele ondernemers gaan behartigen (melkveehouderij) of juist niet (akkerbouw). Enerzijds vanuit de opvatting dat elke melkveehouder op een deel van zijn bedrijf verbredings activiteiten kan realiseren. Anderzijds vanuit de visie dat elke akkerbouwer zich moet focussen op zijn eerste tak en er geen verbredingsactiviteiten nodig zijn om de verbinding met de samenleving te versterken, want die verbinding is in de akkerbouw al op orde. In beide gevallen is de toegevoegde betekenis van het werk van de vakgroep MFL niet duidelijk.

Uit interviews blijkt ook dat MFL ondernemers een betere verbinding met de samenleving wordt toegekend dan gangbare ondernemers. Een verbinding die elke gangbare ondernemer echter wel moet zien te verdienen om zijn bedrijf te kunnen continueren. Omdat de totale landbouw in Nederland in de voortuin van de bewoners plaatsvindt. MFL ondernemers kunnen hiervoor als inspiratie dienen maar niet als gedelegeerd uitvoerder van de PR voor de totale landbouw.

Daarnaast zorgen sommige thema's voor mogelijke spanningen tussen MFL en gangbare landbouw. Denk aan de openheid van veehouderijbedrijven versus de mogelijke gezondheidsrisico's voor de bezoekers van het platteland. Of het projecteren van de manier van omgaan met dieren in de MFL op de gangbare landbouw, wat kan leiden tot beperkingen of hogere kosten voor de gangbare veehouders.

De vakgroep MFL heeft de indruk dat in de hiervoor genoemde 'dossiers' en in de bredere belangenbehartiging, zij niet als gelijkwaardige partij gezien wordt door sommige bestuurders van 'gangbare vakgroepen'. Uit de interviews blijken ook verschillende beelden over de rol van de MFL vakgroep. Die verschillen staan het bereiken van de positie in de weg, die de vakgroep MFL graag wil realiseren: niet gelijk, wel gelijkwaardig.

De geïnterviewden noemen dat er een groter potentieel aan inspiratie- en samenwerkingsmogelijkheden is dan momenteel wordt benut. Dit is een minder wenselijke situatie gezien de toenemende vraag naar transparantie vanuit de samenleving. Ook de afname van het aantal bedrijven - en daarmee de relatief zwakkere stem van de agrarische sector in de samenleving - vraagt om versterking van de overblijvende bedrijven door onderlinge inspiratie en samenwerking. Bestuurders van MFL en gangbare sectoren kunnen daar een bijdrage aan leveren door meer in elkaars (bestuurs)werelden te investeren. Door elkaar meer op te zoeken, te ontmoeten en de nieren te proeven, wordt duidelijker of en welke gezamenlijke doelen er zijn. Ook ontstaan er meer gezamenlijke beelden en taal.

Het is bijvoorbeeld niet bij alle bestuurders bekend dat de jaarlijkse omzet in de MFL sector groter is dan enkele gangbare agrarische sectoren, zoals bijvoorbeeld de vollegrondsgroente. En ook de toegevoegde waarde die de MFL levert aan regionale economieën is groter dan bij velen bekend. Vanuit die onbekendheid is het onmogelijk om goede gezamenlijke doelen, belangen en samenwerkingen te zien en te realiseren.

Sommige vakgroepen willen onder voorwaarden meer samen werken. Bijvoorbeeld wanneer de MFL bedrijven een voldoende grote diertak houden (en daarmee beter herkenbaar zijn voor gangbare veehouders). Of meer kunnen samenwerken wanneer de actualiteit minder beslag legt op de bestuurlijke capaciteit.

Deze wens om meer samen te werken is een kans die de MFL vakgroep pro-actief zou moeten oppakken. Daarmee vergroot zij haar strategische ruimte. Dat hoeft niet met alle sectoren tegelijk te starten. De geitenhouderij kent veel pionierende (eerste generatie) ondernemers en staat wat dit aspect betreft dicht bij de MFL sector. Het ligt voor de hand om in eerste instantie met deze vakgroep samen te gaan werken.

Door meer samen te werken om gezamenlijke doelen realiseren (waaraan de afzonderlijke doelen tijdelijk ondergeschikt worden), komen nieuwe oplossingen in beeld voor potentiële spanningen tussen MFL en gangbaar. Een van die doelen kan zijn het versterken van de maatschappelijke antenne functie van veel (gangbare) ondernemers, hetgeen nodig is om in de voortuin van de samenleving te kunnen blijven werken. Volgens geïnterviewden hebben MFL ondernemers een beter functionerende antenne en kunnen met hun aanpak en resultaten gangbare ondernemers inspireren en stimuleren.

Aanbevolen wordt om te blijven investeren in tijd en middelen voor ondersteunende structuren voor groepen MFL ondernemers. Om het werk van de taskforce MFL op dit terrein nog voort te zetten. Daarmee wordt de verdere professionalisering inclusief het verbeteren van prestaties en het vergroten van inzicht in die prestaties en benchmarks gecontinueerd. Dit verbeterpunt is in meerdere interviews genoemd als een huidige kwetsbaarheid.

Aanbevolen wordt om te werken aan meer gezamenlijke werkelijkheden en doelen en vervolgens te bepalen welke rollen de MFL vakgroep kan en moet vervullen en op welke wijzen. Waarbij alle opties verkend moeten worden, inclusief de variant dat algemene behartiging van belangen door de LTO organisatie uitgevoerd wordt, de ondersteuning van de ondernemersgroepen door een brancheorganisatie en de MFL vakgroep op die terreinen geen toegevoegde rol hoeft te vervullen. Meer duidelijkheid is nodig. De verschillende beelden bij gangbare vakgroepen en het gevoel van niet gelijkwaardigheid bij de MFL vakgroep zoals die momenteel bestaan is de minst duidelijke en minst gewenste situatie. Dit betekent zowel voor LTO als voor de vakgroep MFL een investering om deze duidelijkheid te realiseren.

Bijlagen

Bijlage 1 Geïnterviewden

Jeanette van de Ven	voorzitter vakgroep geitenhouderij LTO
Jaap Haanstra	voorzitter vakgroep akkerbouw LTO
Eric Douma	voorzitter vakgroep varkenshouderij LTO Noord
Cees Romijn	voorzitter vakgroep melkveehouderij LTO
Berend Pastoor	directeur belangenbehartiging LTO Noord
Kees van Heesbeen	directeur belangenbehartiging ZLTO
Jan van Beekhuizen	specialist MFL Rabobank Nederland
Lubbert van Dellen	Regiodirecteur AcconAVM
Roel Cazemier	voormalig voorzitter Taskforce Multifunctionele Landbouw

Bijlage 2 Vragenlijst paarinterviews

Onderzoeksproject Betekenis van Multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw

- Mijn naam is
- Mag ik u enkele vragen stellen over de betekenis van Multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw?
- Het is een onderzoeksproject dat wordt uitgevoerd door Wageningen UR en dat wordt gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken.
- Het betreft 7 open vragen die ik graag telefonisch wil stellen.
- Uw antwoorden worden alleen voor dit onderzoek gebruikt en in de conclusies worden uw antwoorden anoniem verwerkt, uw naam wordt niet vermeld.

Multifunctionele ondernemer:

- 1 Kunt u aangeven welke diensten u met uw multifunctionele bedrijf verzorgt of welke producten u verkoopt?
- 2 Kunt u een indicatie geven met hoeveel klanten u per week contact hebt?
- 3 Wat is volgens u het belangrijkste dat een gangbare landbouwer van u als multifunctionele ondernemer/boer (of uw multifunctionele collega's) kan leren of overnemen om zijn bedrijf verder te ontwikkelen?
- 4 Kent u voorbeelden dat dit leren (of overnemen) al gebeurt?
 - a. Zo ja, kunt u er 2 noemen?
 - b. Zo nee, waarom denkt u dat dit niet gebeurt?
- 5 Wat zou een bestuurder in de gangbare landbouw moeten weten over de multifunctionele landbouw, zodat hij of zij de uitdagingen of problemen van die gangbare sector beter kan aanpakken?
- 6 Wat is volgens u - in 1 zin - de betekenis van Multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw?
- 7 Als vervolg op vraag 6: kunt u aangeven of en hoe u die betekenis van Multifunctionele landbouw in uw omgeving realiseert?

Gangbare ondernemer

- 1 In welke sector bent u actief en kunt u iets vertellen over de omvang van uw bedrijf?
- 2 Wat is de belangrijkste uitdaging voor u voor de verdere ontwikkeling van uw bedrijf?
- 3 Kent u de multifunctionele landbouw?
 - a. Zo ja, wat vindt u een sterk punt van de multifunctionele landbouw? En wat kan de multifunctionele landbouw beter doen, volgens u?
 - b. Zo nee, wat denkt u dat multifunctionele landbouw betekent?
- 4 Zijn er successen uit de multifunctionele landbouw die u kunt gebruiken voor de ontwikkeling van uw bedrijf?
- 5 Zijn er multifunctionele ondernemers in uw directe omgeving? Welke voordelen heeft u voor uw bedrijf van hun aanwezigheid/activiteiten? Welke nadelen heeft u daarvan?
- 6 Welke successen uit de multifunctionele landbouw kunnen bestuurders in uw sector helpen om de ontwikkeling van uw sector beter te realiseren?
- 7 Wat is volgens u - in 1 zin - de betekenis van Multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw?

Bijlage 3 Overzicht van de antwoorden uit de paarinterviews

VRAAG \ PAAR	1 Gangbaar	2 Gangbaar	3 Gangbaar	5 Gangbaar	8 Gangbaar	10 Gangbaar	13 Gangbaar	17 Gangbaar
1 Gangbaar In welke sector bent u actief en kunt u iets vertellen over de omvang van uw bedrijf?	Ca. 40 melkkoeien, biologisch kaasboerderij waar 50% van eigen productie verkocht wordt. Ca 45 klanten / week. We wonen in de randstad en weten wat er leeft inde maatschappij . We kunnen niet om de burger heen. Je denkt steeds aan ze en probeert (zo veel mogelijk) rekening met ze te houden. Je kunt het niet niet meer maken om t anders te doen. Is voor alle landbouwers belangrijk: verbinding met burger, leren omgaan met wat burgers nodig hebben/vinden. Wederzijds begrip.	Melkvee bedrijf	Melkveehouder, 130 melkkoeien (60 ha)	Melkvee- en varkens bedrijf van gemiddelde omvang.	Melkvee en Akkerbouw: 60 mk, 45 stuks jongvee; 22 ha 8 ha suikerbieten	160.000 vleeskuikens en een poeliersbedrijf (al 50 jaar)	Melkveebedrijf met 220 koeien	Het bedrijf had 1300 vleesvarkens, 200 zeugen en 180 schapen (vroeger ook nog koeien) en dit de afgelopen jaren afgebouwd naar hobby met 5 koeien en 60 oien.
2 Gangbaar Wat is de belangrijkste uitdaging voor u voor de verdere ontwikkeling van uw bedrijf?		In balans groeien	Maximalisatie ruwvoeropbrengst en plaatsing van mest	Steeds verder werken aan betere technische optimalisatie.	Verdere ontwikkeling wordt nu gezocht in pachtgrond; nu zoekend naar ruimte voor ruwvoervoorziening. Dit vooral door het huidige mestbeleid, en de toekomstige rechten die aan ha gebonden zullen zijn. In Flevoland is het lastig om iets geschiktst te vinden (te duur)	Productiewijze aanpassen aan de tijd en aan wat de consument wil en wil betalen (en niet wat de NGO's willen)	Groeien naar 400 koeien en goede arbeidsefficiëntie en goede gezondheid van koeien door preventie	Afbouwen
3 Gangbaar Kent u de multifunctionele landbouw? a. Zo ja, wat vindt u een sterk punt van de multifunctionele landbouw? En wat kan de multifunctionele landbouw beter doen volgens u? b. Zo nee, wat denkt u dat multifunctionele landbouw betekent?		Nee, (na geholpen te zijn wel): in de buurt zitten 2 activiteiten boerderijen met boerengolf of zo. Voor hun landwinkel haalden ze eerst hier de melk om te verkopen maar dat doen ze nu niet meer, ken de reden waarom dat niet meer gebeurt niet. Ik hou me daar niet genoeg mee bezig om een voor- of nadeel te kunnen noemen van MFL.	Ja. Spreiding financieel risico. Rekening houden met hun basis ofwel de landbouwtak (hoofdtak)	Nee, na geholpen te zijn wel want verbrede landbouw is wel een bekend begrip. Het hangt heel sterk van de persoon af (en partner) ik vind het lastig om daar in het algemeen iets van te zeggen. Ik ken voorbeelden van kiene verbrede ondernemers. Maar ik kan niet in het algemeen zeggen wat een sterk punt is van de verbrede landbouw.	meer interactie met de samenleving; weet niet wat er beter kan, misschien meer streeksgewijs samenwerken.	Ja, zijdelings Sterke punt: geen (Multifunctioneel is voor mensen die niet uitbreiden) Beter doen: weet niet (ze zijn ook afhankelijk van subsidies)	Ja, Sterk punt: aandacht van breder publiek: goed voor imago van de landbouw Beter doen: efficiënte bedrijfsvoering: lastig om meerdere takken goed te doen	Ja, (na uitleg) Sterke punt: je komt meer mensen tegen: bredere oriëntatie Beter doen: weet niet
4 Gangbaar Zijn er successen uit de multifunctionele landbouw die u kunt gebruiken voor de ontwikkeling van uw bedrijf?		Nee, we hebben alle onze bedrijven, wel in dezelfde regio maar we bestaan naast elkaar en ik zie geen onderling voor- of nadeel.	Multi zorgen voor open deur voor burgers; burgers krijgen kennis en dus begrip voor de landbouw (geeft kans voor gangbare landbouw)	Nee, die zie ik niet. Ik focus mij volledig op het produceren van melk en vlees. Vakantiegasten van de bureen komen wel bij ons in de stal kijken, dat is mooi maar ik vind niet dat je dat actieve PR/communicatie door mij kunt noemen.	Ontwikkeling is afhankelijk van de beschikbare tijd. Partner werkt nu nog extern. Als dat verandert dan nadenken over toeristische items.	Succes: weet niet (multifunctioneel: je moet er de type boer voor zijn)	Familiebedrijven met dagopvang en zorg: werk voor zowel de man als de vrouw: allebei actief, een ieder kan zijn ding doen	Succes: weet niet (landbouw wordt ondergewaardeerd; je weet niet wat er speelt in de keuken en portemonnee van een ander)
5 Gangbaar Zijn er multifunctionele ondernemers in uw directe omgeving? Welke voordelen heeft u voor uw bedrijf van hun aanwezigheid/activiteiten? Welke nadelen heeft u daarvan?		Activiteitenboerderij met landwinkel en boerengolf en andere activiteitenboerderij met boerengolf Geen nadeel en geen voordeel. De school van onze kinderen krijgt wel educatie op 1 van die activiteiten boerderijen. Dat vind ik een goede zaak. Niet zozeer voor onze eigen kinderen want die kennen het boerenleven wel maar voor kinderen uit het dorp is het goed om meer over de landbouw te weten.	Ja. Als Multi zich richt op de neventak, dan zal de landbouwtak minder groeien, en dus minder concurrentie op grond en voer voor gangbaar. Het is makkelijker voor gangbaar om de overstap naar Multi te maken in een gebied met veel Multi. In het buitengebied raakt de landbouw in de verdrukking (kan in toekomst een belemmering worden). In buitengebied moet landbouw primair blijven.	Ja logies met vakantiegasten die ook wel bij ons komen kijken. Heb daar geen last van en ook niet direct voordeel. Leuk dat gasten op ons bedrijf kijken maar ook niet meer dan dat. Geen nadeel want op dit gebied (in deze gemeente) ligt een landbouwbestemming. Ik kan me voorstellen wanneer men de landbouwbestemming verandert in bijvoorbeeld recreatie dat je dan een groot nadeel kunt hebben. Is in deze gemeente niet het geval.	Zonnehoeve is de buurman. Eigenlijk geen voordeel, en ook geen nadelen;	Ja. Nee. Nee.	Ja. Veel klanten die ook op hun erf komen kijken. Mensen die op hun erf komen zien alles: dus geen fouten maken ivm imago: dit houdt je scherp	Ja. Ja, een winkel voor boodschappen dichtbij Lastig. Zorgen dat je voldoende aandacht kunt besteden aan de verschillende bedrijfsonderdelen. Personeel vinden, dat bij je bedrijf past, is lastig.
6 Gangbaar Welke successen uit de multifunctionele landbouw kunnen bestuurderes in uw sector helpen om de ontwikkeling van uw sector beter te realiseren?		Dat zie ik niet, zijn volgens mij verschillende sectoren.	Weet niet, maar kansen voor Multi moeten niet omslaan naar bedreigingen voor gangbaar	Dat weet ik niet.	Lastig te beantwoorden; hij gaat niet vaak naar bijeenkomsten, en spreekt geen bestuurder-boeren.	Multifunctionele landbouw gebruiken vaak alternatieve productiesystemen, die voor enkelen zijn weggelegd. Het effect op de gangbare landbouw is dat deze wordt ge-update.	Gezinsbedrijf in een positief daglicht: een ieder in het gezin kan zijn/haar ding doen. Er is hiervoor ruimte: meer mogelijkheden voor het gezin	Leren van elkaars manier van werken, uitvinden hoe het beter kan: luisteren naar mensen . Leren hoe ga je om met extra activiteiten en personeel op je bedrijf: inzicht in het bedrijf
7 Gangbaar Wat is volgens u -in 1 zin- de betekenis van Multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw?	Zie ook bij 1. Gangbare bestuurders moet goed kijken wat er in de samenleving leeft. En Dit naar boeren op een begrijpbare en acceptabele manier communiceren. NB zorgen dat hakken niet in t zand gezet worden want dan krijg je geen wederzijds begrip. Naar mijn mening staan bestuurders te vaak ALLEEN aan de boerenkant. Je moet niet aan de andere kant gaan staan maar wel de verbinding mee realiseren. Dit contact met elkaar (zowel gangbaar als multifunctioneel als met burgers) kan via evenementen.	(alleen referentie activiteitenboerderij): burgers meer vertellen over huidige landbouw.	De burger/consument positief dicht bij de sector brengen	Denk dat ontwikkeling van zichtstallen en excursies naar gangbare bedrijven hierdoor meer van de grond is gekomen. Is in het belang van de gangbare landbouw. Maar de ZLTO pakt dat al goed op en dat gaat vast goed. Ik focus op mijn eigen bedrijf.	Meer kleur en draagvlak voor het platteland en zijn ondernemers.	Multifunctionele landbouw is goed zolang geen belemmeringen ontstaan voor gangbare landbouw. Op multifunctionele bedrijven komen veel mensen , wat goed is voor imago van de landbouw.	Door verbreding zorgen voor een breder draagvlak voor de landbouw, in de samenleving	Naar elkaar luisteren en van elkaar leren.

PAAR	1.MFL	2.MFL	3.MFL	4.MFL	5.MFL	6.MFL	8.MFL	10.MFL	11.MFL	12.MFL	13.MFL	14.MFL	16.MFL	17.MFL	18.MFL	19.MFL
1MFL Kunt u aangeven welke diensten u met uw multifunctionele bedrijf verzorgt of welke producten u verkoopt?	Contact met voedsel en agrarische sector. Altijd open en bezoekers kunnen overal bij. 130 melkgeiten, 22 koeien, 3 zeugen met biggen, paarden en kippen Boerderijwinkel: verkoop van kaas, yoghurt, karnemelk, eieren, vlees van varkens en koeien, etc.. Restaurant, feestjes, rondleidingen, roeiboten, camping	Dagrecreatie als malsdoolhof, boerengolf en groepsactiviteiten, incl. catering. Sinds 2 jaar vlees vee en boerderijwinkel waar we eigen producten verkopen. Starten met camping.	Melkveebedrijf; zuivelbedrijf Winkel op bedrijf; Levert aan groothandel en aan detailhandel Geschenkpakketten; Programma's voor groepen (boerenspelen); Horeca: restaurant, Kunst; jaarmarkt met ca 80 stands (Pinksteren) Farmers Golf International, geeft wereldwijd licenties uit.	Bed & breakfast; Vergaderlocatie Groepsarrangementen	Zoogkoeien en tot 2 jaar geleden varkens, die tak is gestopt en daarvoor hebben we nu een 3 sterren BoerTel van 7 kamers voor totaal 16 gasten.	Melkveebedrijf (140 koeien, stal voor 230 koeien) Boerderij-educatie en groepsaccommodatie en vergaderlocatie	Melkveebedrijf (60) + akkerbouw + tuinbouw, biologisch Natuurbeheer, bakkerij, zorgtak, internet (webwinkel), paardenpension en –fokkerij en –training, windmolen	Agrarische Kinderopvang en alle administratie Leidster op de groep	Akkerbouw (man) Kinderdagverblijf (vrouw: gesproken)	Melkveebedrijf (man) Kinderdagverblijf (vrouw: meest gesproken)	Landwinkel: eigen kaas, melk, ijs en vlees + producten van Landwinkel; vergaderingen/rondeleidingen/boerderij-educatie (melkveebedrijf)	Fruitteelt Winkel + o.a. daghoreca, feestjes/partijen, educatie, vermarketing producten	Melkveebedrijf (60 x koeien) Winkel met eigen kaas en Landwinkelproducten Picknickplaat + toilet Weidevogelbeheer Monumentale boerderij	20.000 legkippen, teelt van aardbeien, asperges en snijheesters Winkel	Kaasverkoop 90% naar groothandel, verder restaurants in omgeving excursies (scholen) winkel/markten 7 speciale kazen	Recreatie, Minicamping, binnenspeeltuin, buitenspeeltuin
2MFL Kunt u een indicatie geven met hoeveel klanten u per week contact hebt?	Per jaar: ca. 100.000 klanten (met de piek in het voorjaar)	10.000 per jaar, seizoensgebonden. Winkel jaarrond open.	In de winkel ca 300-400 klanten; in de top ca 700	Ca 5 x per week een groep.	Momenteel 4 dagen per week 100% bezetting. Andere dagen 1 vaste gast en gemiddeld 4 'losse'	200 à 300 per week	Direct (via zorg, paarden en winkel): ca 200 a 250 per week Indirect (webwinkel, verkoop aan bedrijven door bakkerij): duizenden	5 klanten ; intake gesprekken /	100 kinderen per week	60 per week (60 ouders en 80 kinderen)	Per week: 500 (winter) tot 750 (zomer) betalende klanten = 1000 – 1500 bezoekers per week	Gemiddeld 400 week (seizoensgebonden)	50 per week	Winter: 200 per week Zomer: 150 per dag	40-50	1000
3MFL Wat is volgens u het belangrijkste dat een gangbare landbouwer van u als multifunctionele ondernemer/boer (of uw multifunctionele collega's) kan leren of overnemen om zijn bedrijf verder te ontwikkelen?	Ze zijn allen eigen ondernemer en ze doen iets waar hun hart ligt, bewust. Als het doel van een gangbare ondernemer is dat hij/zij een opener karakter op het bedrijf wil, dan kunnen ze wat leren van hen. Maar een dergelijk karakter heeft veel consequenties voor de bedrijfsvoering; moet je wel willen.	Leren hangt van de stijl van de gangbare ondernemer af. Ik vind dat wij meer open staan richting burgers en klanten, daarmee in gesprek zijn en zodoende ook communicatie over landbouw verzorgen (ook gangbaar). Doordat klanten bij ons komen kom je gemakkelijker met hen in contact dan wanneer je gangbare ondernemer bent. Toch kunnen zij dat ook wel opzoeken. Anders hou je dat gangbare landbouw met name in nieuws is wanneer er problemen zijn. En daar irriteren veel gangbare boeren in de buurt zich aan.	Hij heeft er moeite mee dat er veel PR gemaakt wordt, zonder dat er een kostenplaatje achter zit: veel dingen worden gratis georganiseerd. Op zichzelf nuttig alleen werkt het concurrerend met zijn activiteiten	Het netwerken om onderling ervaringen uit te wisselen	Over het algemeen werken MFL ondernemers meer samen met anderen (dat hoeven niet persé MFL ondernemers te zijn). Daar kunnen gangbare agrariërs van leren. Vergeet de menselijke component niet. Samenwerken kun je niet zomaar kopiëren (wanneer je je laat inspireren). Je bent er geschikt voor of niet. Je moet er tegen kunnen dat er altijd anderen op t erf zijn, er voor zorgen dat het altijd netjes en veilig is op het 'bedrijf'.	De burger laten zien wat zien je doet	Openheid naar kansen en mogelijkheden Doorbreken tradities, gewoontes en zekerheden Kijken wat bij je past en waarin je lol hebt Ondernemerschap	Ernaast een vleeskuikenbedrijf met scharrelkippen;	Brederre blik hebben. De meeste gangbaren zitten in tunnels / hokjes	Samenwerking op het bedrijf (man en vrouw) zodat het één geheel blijft	Denken vanuit de consument. Beseffen dat zij een klein stukje in de keten zijn.	Eerlijk naar jezelf kijken, je kwaliteiten, ambities en competenties. Kijk naar je zelf in relatie tot de omgeving. Wat kan je nog meer? Ondernemerschap.	Verbreden is voor een enkeling weggelegd. Je moet het willen, het moet in je zitten (inzet > 100 %). Ook afhankelijk van locatie.	Verder kijken dan je neus lang is. Het moet het genetisch in de wieg hebben meegekregen. Het is afhankelijk van de situatie, gebied en mogelijke klanten in de buurt. Kanttekening: Multifunctioneel is niet de redding voor alle landbouw of voor het agrarisch gebied. Afvragen of je wel genoeg extra geld gaat verdienen met de kleine extra tak naast de hoofdtaak landbouw.	Openstaan voor de samenleving. Transparantie naar burgers. Brug slaan tussen boer en burger	Buiten de gebaande paden denken; niet alles gaat vanzelf. Belangrijk om verder dan eigen branche te kijken
4MFL Kent u voorbeelden dat dit leren (of overnemen) al gebeurt? a. Zo ja, kunt u er 2 noemen b. Zo nee, waarom denkt u dat dit niet gebeurt?	Nee, maar ze komen wel kijken zonder zich te melden.	Ja, nadat wij enkele jaren ons bedrijf hadden ontwikkeld (en dus volgehouden) kwamen enkele gangbare collega's langs. Nu af en toe een gangbare boer die gericht om tips komt vragen hoe hij de communicatie met zijn omgeving beter kan doen.	Ja. bv fietstochten, open dagen LTO	Zij zit in 3 netwerken in de Multifunctionele landbouw; Echtgenoot heeft een gangbaar melkveebedrijf Enige kruisbestuiving vindt plaats; opmerkelijk vindt ze zeker, dat zij zelf de prijs bepaalt voor haar diensten, en dat haar partner bij melklevering geen enkele invloed op de prijs heeft. Zij werkt vraaggericht, een gangbaar bedrijf is aanbodgericht; gaat er nog over nadenken.	Wij proberen dit te stimuleren door 2 * per jaar hele buurt op de koffie te nodigen (agrariërs en burgers). Open stellen van bedrijven voor omwonenden om ze alles te laten zien en ze te informeren. Ook tijdens de bouw hebben we de buurt uitgenodigd om ze uit de 1e hand te informeren. Initiatieven als zichtstal zijn goed, daar verwijzen wij ook wel eens gasten naar toe. Belangrijk om als ondernemers voldoende vaak met elkaar te praten. Je hoeft t niet eens te zijn... Je kunt ook als MFL ondernemer initiatief voor buurt/agrarische sector nemen. Wij organiseren Boerenfair bij ons op het erf. I.s.m. dierenarts, ZLTO, ANV, FrieslandCampina. Al bij de 1e voorbereiding (1 jaar voor de fair) de buurt hier al bij uitnodigen. Overlast moet je altijd beperken dus wij laten de fair bezoekers altijd op eigen land parkeren. Denk dus aan tijdig regelen (en investeren in) verkeersregelaars. Sommige bedrijven kunnen niet opgesteld worden (bijv. varkensbedrijf vanuit hygiëne beperkingen). Er zijn ook minder geslaagde voorbeelden, dat men bijvoorbeeld vergeet om de buurt te informeren over een grotere activiteit en men niet of 1 dag van te voren hoort dat er veel extra verkeersbewegingen op die dag zullen zijn.	Ja, al veel ondernemers op bezoek geweest (winnaar landelijke VVV-award)	Ja. Verbinding leggen: Via stagiaires Via bezoek van anderen ondernemers (inspireren) Via media	Het begint te komen; openstelling bij open dagen beter zicht op waarom de consument iets af of niet doet Bedrijven met zichtstal; streven naar minder antibiotica-gebruik	Ja, via persoonlijke contacten	Ja. Bij VAK legt ze het uit aan collega's en mensen die plannen voor een kinderdagverblijf hebben Ook aan groepen voor jonge boeren en vrouwenclubs	Ja, Jasper probeert het hen wel te vertellen (als ze op bezoek komen), maar ze luisteren niet (lukt niet om de boodschap over te brengen)	Ja, als gevraagd wordt (ook wel lezingen)	Ja, deze boodschap (zie 3) geeft hij door aan studieclubs, stagiaires en andere bezoekende veehouders	Ja/nee, weinig op aangesproken	We zijn geaccepteerd; bijvoorbeeld door koeien buiten te laten lopen (doet het zelf ook); dit gebeurt ook wel op gangbaar bedrijf, maar toch weinig. Kiest zelf voor toegevoegde waarde van het product	In de buurt is een ijsboerderij annex kinderdagverblijf.
5MFL Wat zou een bestuurder in de gangbare landbouw moeten weten over de multifunctionele landbouw, zodat hij of zij de uitdagingen of problemen van die gangbare sector beter kan aanpakken?	Bezoekers worden weleens gebeten en er is een hoge infectiedruk in NL door de hoge dichtheid van dieren. Bij hen zijn er nog geen problemen geweest. Hierbij is een open dialoog belangrijk en je moet je kwetsbaar opstellen. Geertje doet dit door te vragen (aan klanten) wat beter kan. Je moet je echt bloot leggen. Soms krijg je irritante vragen en daarvan kun je leren en daarmee je bedrijfsvoering verbeteren.	Moet kennis hebben van MFL landbouw. Indien geen eigen ervaring/aanraking dan actief op bezoek bij MFL ondernemers. En in afdelings-/regio bijeenkomsten in gesprek met MFL ondernemers die dat bezoeken.	Het leren omgaan met klanten; sectoren kunnen goed naast elkaar blijven bestaan; de verschillen mogen zichtbaar zijn.	Meer kijken wat de consument wil; klantgericht zijn, en een positieve houding uitstralen. Zij vindt het zot dat melk van het (gangbare)bedrijf niet geschikt is voor consumptie – dit ben je conform de warenwet verplicht te vermijden. Dus krijgen gasten melk uit de supermarkt voorgezet.	Bestuurder zou lig moeten weten dat je bij (sommige) MFL ondernemers terecht kunt voor: - Inspirerende voorbeelden over samenwerking - PR mogelijkheden en –ervaringen - Activiteiten die voor burger/gast georganiseerd worden	Zie antwoord op vraag 3. Je hoort veel uit de maatschappij en dit dan toepassen op je bedrijf. Ondernemster heeft aversie tegen het onderscheid tussen multifunctioneel en gangbaar: goed dat er verschillende bedrijven bestaan, moet je zo houden. Doen waar je sterk in bent en tot op zekere hoogte kun je leren van elkaar. Niet kopiëren.	Bestuurders (vooral LTO) hebben biter op hun hoofd. Ze zijn er alleen maar voor de agribusiness (multinationals) en niet voor de boer. Landbouw is de basis van het leven. Het gaat niet alleen maar om zo goedkoop mogelijk de produceren. Landbouw is voor de basisvoedselproductie in NL. Landbouw moet geïntegreerd worden in de samenleving (ontwikkeling boerburger-systeem)	Bestuurders hebben het druk; heeft het zelf enige tijd gedaan, je verdiept je dan meer in de materie, en dan toch nog verrast hoe het werkt. Zoveel regulering. Kinderopvang kent ook veel regelgeving (lastig), en bij overschot aan aanbod ben je toch onderscheidend.	Samenwerking tussen man en vrouw (prive en bedrijf): om veel problemen te voorkomen (niet traditioneel denken)	De regionale samenwerking, zoals dat gaat bij VAK (vereniging agrarische kinderopvang): overleggen en vergelijken (benchmarking). Agrarische ondernemers staan vaak alleen.	Multifunctioneel staat dicht bij de klant, markt en maatschappij (Jasper voelt ze sneller aan)	Zie ook antwoord op 3. Multifunctionele landbouw is divers. Elf bedrijf is uniek in relatie tot regio. Bij agrariërs is er een gebrek aan maatschappelijk ondernemen. Kernuitdaging is maatschappelijk verankering van het ondernemen.	Zie antwoord vraag 3	Respecteren van anderen (nieuwe) ideeën.	Multifunctioneel is een uithangbord voor de landbouw; wij kunnen de kloof naar de burger overbruggen	Goed naar bedrijven kijken. De problemen bij een gangbaar bedrijf bezien, en nagaan welke oplossingen buiten de landbouw gebruikt worden. Ervaring is dat bij bestuurders praktijkkennis tekort schiet.
6MFL Wat is volgens u -in 1 zin- de betekenis van Multifunctionele landbouw voor de gangbare landbouw?	Poort tot een open dialoog en een poort tot het bewustzijn waar voedsel vandaan komt.	PR voor gangbare landbouw via de MFL ondernemers en bedrijven. Dat betekent wel dat wij die communicatie sterk en scherp moeten uitvoeren. Dus uitstraling (nethed bedrijf) is daarvoor kst en daar zijn we met elkaar gedreven in om dat op ons bedrijf tip top te hebben.	Het is een aanvulling op de inkomsten; veel boeren krijgen hierdoor extra inkomsten, zodat ze een periode kunnen overbruggen, of naar een andere doelstelling kunnen overgaan.	Meer in de wereld komen te staan, midden in de maatschappij.	Veel meer energie krijgen van je werk. Veel trotser kunnen zijn op je eigen bedrijf, op de kwaliteit van je werk, op de voedselproducten. Maar zoals eerder aangegeven, je moet in een bedrijf als de onze, wel heel graag met gasten om kunnen en willen gaan, dienstverlenend zijn.	Sta open voor publiek. Luisteren naar de maatschappij en proberen om wat ze zeggen te vertalen: in je verhaal, in je bedrijf, in je activiteiten. (niet tegen de maatschappij schoppen of ontkennen dat de maatschappij dingen zegt die er ook toe doen).	De pionier van de fundamentele vernieuwing in de landbouw (kweekvijver)	Heel positief om ook met andere activiteiten bezig te zijn, dan alleen landbouw. Blij met de verbreding.	Met de tijd meegaan: modernisering boerenbedrijf (in breder zin)	Samenwerken ipv alleen op eigen bedrijf	Contact met de consument en open bedrijfsvoering (gangbare landbouw lift mee)	Verbinding met de samenleving zoeken.	Multifunctioneel is reclame richting de burger namens de hele landbouw (brug tussen burger en platteland)	Diversiteit in buitengebied	Kom ik terug op het uithangbordprincipe voor de hele landbouw	Begrip bij de consument kweken, zodat de mensen weer weten waar de melk vandaan komt
7MFL Als vervolg op vraag 6: kunt u aangeven of en hoe u die betekenis van Multifunctionele landbouw in uw omgeving realiseert?	Door de beleving van het platteland op een open laagdrempelige wijze aanbieden in een dichtbevolkt gebied. Er is meer behoefte aan meer toegankelijkheid op het platteland.	Door op afdelingsbijeenkomsten gangbare collega's en soms bestuurder tips te geven. Idem aan gangbare collega's die op ons bedrijf komen. Door eigen veel zorg voor eigen communicatie en nethed eigen bedrijf.	Vroeger moest je je verdedigen, nu heel anders: in de beeldvorming was het lang zo, dat je als rundveeboer met een bijtak, dan deed je het blijkaar niet echt goed. Nu niet meer.	Vragen van gasten beantwoorden over het gangbare bedrijf; gasten kunnen daar deels rondkijken, en komen dan met veel vragen.	Zie vraag 4	Boerderij-educatie via groepsaccommodatie en activiteiten.	Door het zijn van een heel open bedrijf met veel mensen op bezoek (burgers, buitenland, politici, bestuurders uit wel of niet-agrarische sector.	We exploiteren kinderopvang, en proberen ons te onderscheiden; wel nodige hindernissen gehad, het duurde bv 5 jaren voordat alle vergunningen rond waren. Regelgeving is echt hinderend.	Toen ze de kinderopvang begonnen, moesten veel aanpassingen worden gedaan op het akkerbouwbedrijf (ook organisatorisch). Ze zijn gelukkig met de combi: beide dragen bij (man en vrouw). De man heeft meer band met de kinderen. De druk op de akkerbouwtaak is lager	Samenwerken Later de man/veehouder gesproken: multifunctioneel is een kans voor anderen en zij hebben die kans gegrepen. Hij heeft geleerd om meer met mensen en personeel om te gaan en om met de markt om te gaan.	Open dagen, nieuwsbrieven, social media. Uitleggen aan bezoekers, met mensen praten. Excursies voor scholen (boerderij-educatie)	Zijn bedrijfsmodel. Het is gestart met verbinding zoeken (opendagen, educatie). Gesprek aangegaan met de omgeving (scholen, maatschappelijke organisatie, verenigingen, politiek). Dan de vraag: waar liggen de kansen. Je moet er zelf in geloven.	Bedrijf open stellen, toegankelijk voor iedereen.	Verbrede landbouw op zijn bedrijf.	We zijn niet met middelen bezig waartegen burgers bezwaar hebben wanneer ze wel gebruikt worden.	Zorgen dat je eigen bedrijf goed voor elkaar is; en je moet iets met PR doen om het uit te dragen.

Bijlage 4 Verslag twitterchat

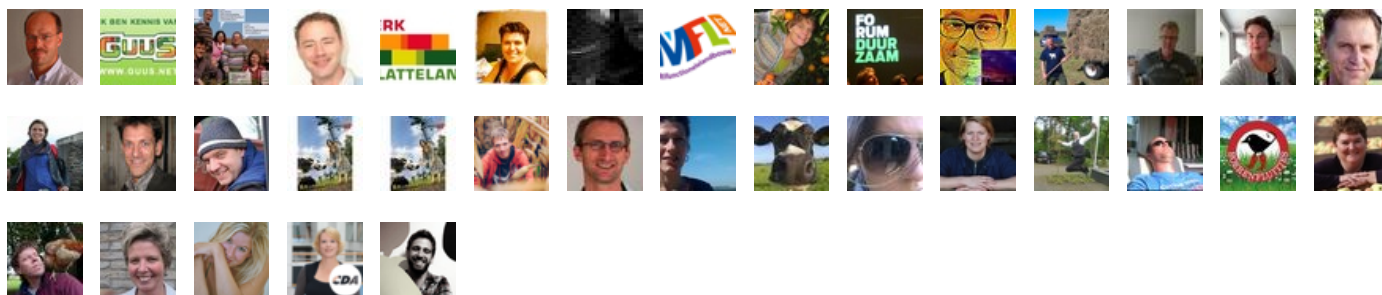
Twitterchat 13 nov 2012 Multifunctionele landbouw

Wat is de betekenis van multifunctionele landbouw voor de (gangbare) landbouw? Tweets van #guusnet chat

Trending Words

#guusnet, de, en, je, voor, dat, het, niet, van, ik, rt, ook, een, als, landbouw

Event Participants

Vanavond om 21 uur #GuusNET twitterchat. Praat mee over: De betekenis van multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw.

13-Nov-12 07:12 | marvrolijk

RT @marvrolijk: Vanavond om 21 uur #GuusNET twitterchat. Praat mee over: De betekenis van multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw.

13-Nov-12 08:35 | GuusNet

lees hier alvast de discussiestellingen voor de #guusNET twitterchat van vanavond 21 u over multifunctie landbouw <http://t.co/itZspQ0M>

13-Nov-12 08:39 | GuusNet

RT @marvrolijk: Vanavond om 21 uur #GuusNET twitterchat. Praat mee over: De betekenis van multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw.

13-Nov-12 10:48 | MultiLandbouw

RT @GuusNet: RT @marvrolijk: Vanavond om 21 uur #GuusNET twitterchat. Praat mee over: De betekenis van multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw.

13-Nov-12 10:55 | DirkSybenga

RT @GuusNet: lees hier alvast de discussiestellingen voor de #guusNET twitterchat van vanavond 21 u over multifunctie landbouw <http://t.co/itZspQ0M>

13-Nov-12 10:57 | DirkSybenga

RT @nnebruinsma: Op 14 en 22 nov organiseert Boerenkans bijeenkomsten voor akkerbouwers in Zeeland en Drenthe over #ToekomstGLB <http://t.co/Tt2gQ18n>

13-Nov-12 11:03 | GuusNet

RT @GuusNet: RT @marvrolijk: Vanavond om 21 uur #GuusNET twitterchat. Praat mee over: De betekenis van multifunctionele landbouw voor gangbare landbouw.

13-Nov-12 11:16 | nplatteland

RT @GuusNet: lees hier alvast de discussiestellingen voor de #guusNET twitterchat van vanavond 21 u over multifunctie landbouw <http://t.co/itZspQ0M>

13-Nov-12 11:16 | nplatteland

RT @GuusNet: lees hier alvast de discussiestellingen voor de #guusNET twitterchat van vanavond 21 u over multifunctie landbouw <http://t.co/itZspQ0M>

13-Nov-12 14:15 | elly_emf38

@GuusNet Helaas. Vanavond leesclub. Ander keertje. Maar goede chat gewenst !

13-Nov-12 14:23 | DivaYva

RT @GuusNet: lees hier alvast de discussiestellingen voor de #guusNET twitterchat van vanavond 21 u over multifunctie landbouw <http://t.co/itZspQ0M>

13-Nov-12 14:47 | Landbouwbreed

om 21 u #guusnet chat over betekenis multifunctionele landbouw, zie hier de stellingen <http://t.co/QwJ1GkHD> Schuif aan en praat mee!

13-Nov-12 16:10 | josien

om 21 u #guusnet chat over betekenis multifunctionele landbouw, zie hier de stellingen <http://t.co/itZspQ0M> Schuif aan en praat mee!

13-Nov-12 16:10 | GuusNet

RT @GuusNet: om 21 u #guusnet chat over betekenis multifunctionele landbouw, zie hier de stellingen <http://t.co/itZspQ0M> Schuif aan en praat mee!

13-Nov-12 16:12 | elly_emf38

@AgnitaPol dat je toegang tot bv grond en gebouwen hebt, zonder eigenaar te zijn. <http://t.co/iqWh2il3>
@NielsFCWillems #guusnet

13-Nov-12 19:02 | josien

@AgnitaPol ook goed onderwerp #guusnet: Eurotier of waarom hi-tech en landbouw in de ogen van veel mensen problematische combi is?

13-Nov-12 19:16 | josien

@josien wij gaan voor 1ste: dat kennis rücksichtslos overgenomen wordt buiten medeweten van de creatieve geest #guusnet

13-Nov-12 19:26 | AgnitaPol

RT @GuusNet: lees hier alvast de discussiestellingen voor de #guusNET twitterchat van vanavond 21 u over multifunctie landbouw <http://t.co/itZspQ0M>

13-Nov-12 19:37 | marvrolijk

@bartpijnenburg dan hoop ik dubbel dat je meedoet met de #guusnet chat zometeen! <http://t.co/gGobCPWT>

13-Nov-12 19:41 | josien

@GuusNet stelling 1; nee, verbreden/MF landbouw is zeker niet stoppen. Het is ondernemen met nieuwe modellen

13-Nov-12 19:58 | bartpijnenburg

Over 2 minuten begint de #guusnet chat over betekenis multifunctionele landbouw, zie hier de stellingen <http://t.co/JvGDdzt1>

13-Nov-12 19:59 | nnebruinsma

Welkom bij de #guusnet Twitterchat, we zijn hier wekelijks op dit uur. Schuif aan en 'praat' mee, meestal leerzaam en altijd gezellig

13-Nov-12 20:00 | GuusNet

RT @nnebruinsma: Over 2 minuten begint de #guusnet chat over betekenis multifunctionele landbouw, zie hier de stellingen <http://t.co/JvGDdzt1>

13-Nov-12 20:00 | bartpijnenburg

Vergeet niet om bij iedere tweet #guusnet toe te voegen, dus met # en niet met @. Dan zien we je tweets #guusnet

13-Nov-12 20:01 | GuusNet

Handige tool daarvoor is <http://t.co/5SANDmUo>, die helpt je de conversatie volgen. #guusnet

13-Nov-12 20:01 | GuusNet

RT @GuusNet: Welkom bij de #guusnet Twitterchat, we zijn hier wekelijks op dit uur. Schuif aan en 'praat' mee, leerzaam en altijd gezellig

13-Nov-12 20:01 | ronmethorst

RT @GuusNet: Vergeet niet om bij iedere tweet #guusnet toe te voegen, dus met # en niet met @. of chat via <http://t.co/RiEOEfXj> #guusnet

13-Nov-12 20:02 | EHWJEMichiels

Degene die achter de groene #guusnet ava zit is @josien, ik ben melkveehouder in Portugal en kennismobilisator #guusnet

13-Nov-12 20:02 | GuusNet

Vanavond gaat het over Multifunctionele Landbouw, en de betekenis ervan voor landbouw in het algemeen #guusnet

13-Nov-12 20:02 | GuusNet

dus kom er maar in met antwoorden, gewoon meedoen! wat voor MF ondernemers ken je / wat ben je zelf? #guusnet

13-Nov-12 20:05 | GuusNet

Account van @multilandbouw is van samenwerkend groen onderwijs dat een eigen programmateam MFL heeft #guusnet

13-Nov-12 20:05 | MultiLandbouw

vertel?? RT @Boerhoes: #GuusNet En dat moet je dan weer breed zien.... #mfl #verbreiders #guusnet

13-Nov-12 20:05 | GuusNet

ter info aan de rest: @boerhoes is in mijn ogen MFLandbouwondernemer. zie je jezelf ook zo? hoe belangrijk is MFdeel? #guusnet

13-Nov-12 20:07 | GuusNet

verbreiders zegt iets over vertrek punt: boer als voedselproducent, multilandbouw zegt iets over de basisfunctie van landbouw #guusnet

13-Nov-12 20:07 | MultiLandbouw

@GuusNet ik zie open stellen van je bedrijf ook als multi... zichtstal, educatie... #guusnet

13-Nov-12 20:07 | elly_emf38

MFL en verbrede landbouw voor mij hetzelfde: nieuwe verdienmodellen in andere sectoren/markten toevoegen aan volw. agr. bedrijf #guusnet

13-Nov-12 20:07 | marvrolijk

@GuusNet Nu met het goed account. Ik ben er 1. Gangbaar opgegroeid, steeds breder geworden en nu gangbaar MFL. #guusnet

13-Nov-12 20:07 | Antje_Kingma

daarmee is multilandbouw voor mij meer de basis: zoveel functies die het platteland, de landbouw heeft #guusnet

13-Nov-12 20:08 | MultiLandbouw

open stellen van bedrijf is zeker goede zaak, of het dan multi is weet ik nog niet zeker, hangt van definitie af #guusnet

13-Nov-12 20:09 | MultiLandbouw

Landbouw moet wel de hoofdtak blijven op het bedrijf, zie eerdere discussies... #guusnet

13-Nov-12 20:09 | elly_emf38

@GuusNet #guusnet ja, maar ik heb het tegenwoordig liever over MF plattelandsondernemers

13-Nov-12 20:09 | bartpijsenburg

ik vraag mij af of MFLandbouw altijd extra opbrengsten moet opleveren, de omgeving iets meegeven is ook belangrijk. #guusnet

13-Nov-12 20:09 | ricksloot

@GuusNet Helmaal MFL, want gangbaar dat zijn zij die koeien, schapen, groenten etc. boeren voor hele boterham. Dat doen wij niet. #guusnet

13-Nov-12 20:09 | Antje_Kingma

openstellen is laten zien wat je doet, multilandbouw is meerdere functies vervullen #guusnet

13-Nov-12 20:09 | MultiLandbouw

#guusnet dan heb je ondernemers die voedsel produceren MF landbouw en ondernemers die dat niet doen

13-Nov-12 20:10 | bartpijnenburg

hoe kun je met jouw bedrijf en activiteiten in jouw omgeving meerwaarde creëren
#guusnet

13-Nov-12 20:10 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw Als met openstelling extra verdiensten (en dat is meer dan €) gerealiseerd worden, dan vind ik het wel MFL #guusnet

13-Nov-12 20:10 | marvrolijk

Ja sorry, ondanks de kou toch #guusnet vanavond ;-)

13-Nov-12 20:11 | elly_emf38

@MultiLandbouw hanteren jullie 'ondersoorten' in de MFLandbouw? recreatie, zorg, producten... of is het bonte mix? #guusnet

13-Nov-12 20:11 | GuusNet

zeker zijn er ondersoorten, we houden de sectoren aan die de Taskforce hanteerde
#guusnet

13-Nov-12 20:11 | MultiLandbouw

@GuusNet wij boeren een beetje zoekkoeien, gasten & natuur en de boer boert ook nog in pak buiten het erf.
Zonder MFL geen boerhoes #guusnet

13-Nov-12 20:11 | Antje_Kingma

@MultiLandbouw En welke betekenis heeft dit voor 'gangbare' landbouwers? #guusnet

13-Nov-12 20:12 | marvrolijk

Let op, meerwaarde hoeft niet altijd te staan voor meer waarde #guusnet

13-Nov-12 20:12 | EHWJEMichiels

met natuurlijk weer combi's daartussen, maar om diepgang in discussie en publicaties te krijgen is een deelsector beter #guusnet

13-Nov-12 20:12 | MultiLandbouw

@marvrolijk voor gangbare landbouw betekent dit dat je de kunst kunt afkijken bij je burens die ervaring hebben
#guusnet

13-Nov-12 20:13 | MultiLandbouw

dus er zijn MF *landbouw*ondernemers en MFondernemers die gevestigd zijn op t platteland.. #guusnet

13-Nov-12 20:13 | GuusNet

@EHWJEMichiels Waar wordt die meerwaarde dan in uitgedrukt? #guusnet

13-Nov-12 20:14 | marvrolijk

je hoeft het niet hetzelfde te doen, maar je kunt wel zien hoe zij hun eigen plek gemaakt hebben, waarom mensen het leuk vinden #guusnet

13-Nov-12 20:14 | MultiLandbouw

.. en boeren die iets doen ri. omgeving of extra openheid, maar zonder er iets aan te verdienen. Right? #guusnet

13-Nov-12 20:14 | GuusNet

meerwaarde zit ook in meer eigenwaarde, trots op boer zijn, op je land op je waarde voor de maatschappij #guusnet

13-Nov-12 20:16 | MultiLandbouw

RT @nnebruinsma: Over 2 minuten begint de #guusnet chat over betekenis multifunctionele landbouw, zie hier de stellingen <http://t.co/JvGDdzt1>

13-Nov-12 20:16 | Marianneka

...meeste ondernemers zien toenemend aantal verbreders als concurrent in de ruimte #guusnet

13-Nov-12 20:16 | EHWJEMichiels

Wij werken samen met mechanisatiebedrijf, loonbedrijven e.d. doordat m'n boer naast boerderij ook bezig is met innovaties #guusnet ook MLF?

13-Nov-12 20:16 | AgnitaPol

Bijvoorbeeld: @EHWJEMichiels en @elly_emf38 zijn landbouwondernemers met een zichtstal. @boerhoes is MFondernemer met koetjes #guusnet

13-Nov-12 20:16 | GuusNet

@marvrolijk: afkijken is niet voldoende, je kunt echter niet zeggen dat het voorbeeld er niet was #guusnet

13-Nov-12 20:16 | MultiLandbouw

RT @EHWJEMichiels: @marvrolijk Meerwaarde kan ook bestaan uit draagvlak en educatie om te mogen blijven boeren in het buitengebied #guusnet

13-Nov-12 20:17 | elly_emf38

MF ... zo'n mooi merk ... #guusnet :D <http://t.co/mld0M3GK>

13-Nov-12 20:17 | Arie1983

@marvrolijk competenties: durf om te onderzoeken, communicatie buiten je eigen grenzen, zo maar 2 #guusnet

13-Nov-12 20:17 | MultiLandbouw

@EHWJEMichiels Is duidelijk. Waarom wordt t dan zo weinig afgekeken door 'gangbare' ondernemers? Voor hen gelden de baten toch ook? #guusnet

13-Nov-12 20:17 | marvrolijk

laten we starten met de stellingen, dan komen andere onderwerpen wel aan bod. Later nog ruimte voor meer open discussie, ok? #guusnet

13-Nov-12 20:18 | GuusNet

@MultiLandbouw meerwaarde tuurlijk. maar uiteindelijk zijn we gewoon ondernemers die ook een boterham op de plank willen. #guusnet #business

13-Nov-12 20:18 | Antje_Kingma

STELLING 1: 1. Verbreden is eigenlijk uitfasen en uiteindelijk boer-af worden #guusnet

13-Nov-12 20:18 | GuusNet

RT @elly_emf38: RT @EHWJEMichiels: @marvrolijk Meerwaarde kan ook bestaan uit draagvlak en educatie om te mogen blijven boeren in het buitengebied #guusnet

13-Nov-12 20:18 | marvrolijk

@agnitapol het hangt er voor mij vanaf of je meerdere functies bij elkaar brengt #guusnet

13-Nov-12 20:18 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw je bent samen bezig met iets nieuws te ontwikkelen #guusnet

13-Nov-12 20:19 | AgnitaPol

@EHWJEMichiels Betekent dit dat elke plattelandsondernemer als concurrent gezien wordt? Beloofd nog wat voor kracht van landbouw #guusnet

13-Nov-12 20:20 | marvrolijk

De dunne lijn tussen plattelandsondernemers en mfl (=landbouw/voedsel) ondernemers niet juist een belemering voor de gangbare landbouw #guusnet

13-Nov-12 20:20 | danieldejong_80

@agnitapol en dat is ook iets fantastisch en moet je blijven doen! #guusnet

13-Nov-12 20:20 | MultiLandbouw

@bartpijnenburg Hoezo is laten zien wat je doet greenwashing ? #guusnet

13-Nov-12 20:20 | EHWJEMichiels

@Antje_Kingma Landbouw is uitgangspunt van de toevoeging verbreding... #guusnet

13-Nov-12 20:20 | elly_emf38

@agnitapol als het iets nieuws oplevert als een betere oogstmethode of betere afstemming machines is het geen multilandbouw denk ik #guusnet

13-Nov-12 20:21 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw nouja... boer blijven, MFboer dan ;-). Wil ik mee aangeven: veel productieboeren nemen MF nog altijd niet zo serieus

13-Nov-12 20:21 | GuusNet

@GuusNet Jajoh....ech nie. De verbreder boert slimmer verder?! Als ik echte boer was knuffelde ik MFL . #guusnet

13-Nov-12 20:21 | Antje_Kingma

@marvrolijk Helaas wordt je door wet en regelgeving concurrent in de ruimte gemaakt. verblijf vs dierhouderij etc. #guusnet

13-Nov-12 20:21 | EHWJEMichiels

@MultiLandbouw het breidt zich steeds meer uit #guusnet

13-Nov-12 20:21 | AgnitaPol

moet afhaken... monteur roept !! succes @ehwjemichiels #guusnet

13-Nov-12 20:21 | elly_emf38

Boeren zal bij ons altijd het middelpunt van de bezigheden blijven hier. #guusnet

13-Nov-12 20:22 | AfkeBaukje

@EHWJEMichiels Ik begrijp wat je zegt: dat betekent dat MFL negatieve betekenis voor gangbare landbouw heeft? #guusnet

13-Nov-12 20:22 | marvrolijk

@danieldejong_80 ik begrijp je niet? productieboeren is ander vak dan 'mensen op je erf' #guusnet

13-Nov-12 20:22 | josien

@elly_emf38 en natuurlijk een ubn, trekker en koe hebt.... #boer #guusnet #boer?

13-Nov-12 20:24 | Antje_Kingma

of: zou het moeten zijn
RT @elly_emf38: @Antje_Kingma Landbouw is uitgangspunt van de toevoeging verbreding... #guusnet

13-Nov-12 20:24 | GuusNet

@afkenbaukje een boer is ook ondernemer, een ondernemer is niet perse boer in de volledige zin #guusnet

13-Nov-12 20:24 | MultiLandbouw

@marvrolijk Voor sommigen inderdaad, vooral als je je in bedrijfsontwikkeling gehinderd ziet door die buurman met verblijf op t erf #guusnet

13-Nov-12 20:24 | EHWJEMichiels

@boerinneeke dat heb ik vaker gemerkt: multiboeren geeft je de kans om veel meer van je talenten te benutten #guusnet

13-Nov-12 20:24 | MultiLandbouw

@afkebaukje en de multitak stopt ook als het los komt van de landbouw #guusnet

13-Nov-12 20:25 | MultiLandbouw

@Antje_Kingma je bent dus ook boer als je ondernemer bent van een zorgboerderij met een handvol schapen, kippen en geiten? #guusnet

13-Nov-12 20:25 | danieldejong_80

@MultiLandbouw Het is aan de ondernemer waar hij zijn talenten inzet. Ook gangbaar vergt er vele #guusnet

13-Nov-12 20:25 | EHWJEMichiels

@AfkeBaukje #guusnet mee eens, zonder dat functioneert al het andere ook niet en bovendien, m.i, ben ik niet voor niets boerin geworden

13-Nov-12 20:25 | BoerinNeeke

Welke betekenis heeft MFL voor een bestuurder van 'gangbare' landbouwsector om toekomstige uitdagingen in die sector te tackelen? #guusnet

13-Nov-12 20:26 | marvrolijk

@danieldejong_80 Nee #guusnet

13-Nov-12 20:26 | EHWJEMichiels

@EHWJEMichiels absoluut mee eens: boer/ondernemer zijn vraagt veel van je #guusnet

13-Nov-12 20:26 | MultiLandbouw

#guusnet Ik zie MFL als kans. Ruimte, stank en andere regels zijn eenvoudiger mee samen te werken als het lijkt.

13-Nov-12 20:26 | Antje_Kingma

@MultiLandbouw is het zo dat de multitak stopt als het landbouwbedrijf stopt? #guusnet

13-Nov-12 20:26 | danieldejong_80

de meeste dlnmrs zijn het niet eens met Stelling 1, dat verbreden eigenlijk langzaam stoppen is. Dat was misschien ooit. #guusnet

13-Nov-12 20:27 | GuusNet

@Antje_Kingma Alleen al door het woord stank te gebruiken ipv geur geeft al veel aan #guusnet

13-Nov-12 20:28 | EHWJEMichiels

wat doe je? RT @BoerinNeeke: #guusnet ik zie verbreding niet als stoppen. Ik verbreed gangbaar om creativiteit kwijt te kunnen

13-Nov-12 20:28 | GuusNet

@marvrolijk betekenins zit in de zichtbaarheid van de sector #guusnet

13-Nov-12 20:28 | gerbenvanbeekhu

@GuusNet eens #guusnet

13-Nov-12 20:29 | gerbenvanbeekhu

@josien ik bedoel dat er plattelandondernemers zijn die 'hetzelfde' aanbieden als MFL boeren, maar niet de boerderij hebben #guusnet

13-Nov-12 20:29 | Landbouwbreed

@danieldejong_80 @multilandbouw Hnagt van de tal af en van de gemeente. #stoppenmetboerenstoppenmetMFL #guusnet

13-Nov-12 20:29 | Antje_Kingma

@EHWJEMichiels absoluut mee eens: de kracht is ook dat een ieder doet waar hij goed in is, die ruimte is groter geworden gelukkig #guusnet

13-Nov-12 20:29 | MultiLandbouw

@GuusNet in het algemeen eens, maar ook hier uitzonderingen, heeft iets te maken met competenties en vaardigheden #guusnet

13-Nov-12 20:29 | marvrolijk

@MultiLandbouw Dat is niet zo gek. Vaak valt na de keuze een last van je af. Lang vechten voor bestaanrecht #guusnet

13-Nov-12 20:30 | EHWJEMichiels

voor een deel van de consument is een of twee koeien al landbouw, is ook prima, dat is dan die plattelandsondernemer kant #guusnet

13-Nov-12 20:30 | MultiLandbouw

@marvrolijk Doe mij en alle gasten een lol en gebruik mij om de landbouw uit te dragen. #nutvoordelandbouw #guusnet

13-Nov-12 20:30 | Antje_Kingma

@gerbenvanbeekhu zichtbaarheid voor de 'samenleving' of directe omgeving(dorp) of voor financier of voor politiek of.....#guusnet

13-Nov-12 20:30 | marvrolijk

als een plattelandsondernemer zijn activiteit in principe ook in het dorp kan doen is het zeker geen multiboer #guusnet

13-Nov-12 20:30 | MultiLandbouw

....sommige verbreders zorgen inderdaad voor draagvlak. Anderen zetten zich af tegen reguliere landbouw #guusnet

13-Nov-12 20:31 | EHWJEMichiels

@EHWJEMichiels hoeft niet eens vechten voor bestaansrecht te zijn, kan ook zijn opgesloten voelen in een succesvol zakelijk bedrijf #guusnet

13-Nov-12 20:31 | MultiLandbouw

@EHWJEMichiels Niemand draagt de landbouw beter uit. Daar kunnen de alleen op eigen erf boerende boeren nog wat van leren. #guusnet

13-Nov-12 20:32 | Antje_Kingma

@GuusNet zie omschrijving twitteraccount!

13-Nov-12 20:32 | BoerinNeeke

@MultiLandbouw maar twee koeien geven geen reëel beeld van de werkelijkheid en draag dus niet bij aan draagvlak #guusnet

13-Nov-12 20:32 | EHWJEMichiels

Ok"@GuusNet: wat doe je? RT @BoerinNeeke: #guusnet ik zie verbreding niet als stoppen. Ik verbreed gangbaar om creativiteit kwijt te kunnen"

13-Nov-12 20:32 | AgnitaPol

@Antje_Kingma Romantiseren is niet altijd beter uitdragen, zeker niet op langere termijn. #guusnet

13-Nov-12 20:33 | EHWJEMichiels

@EHWJEMichiels Ik ken ook 100% boeren die zich tegen elkaar afzetten.... #guusnet

13-Nov-12 20:33 | Antje_Kingma

STELLING 3: juist door goed imago van MFlandbouw is draagvlak voor prod.lb / gangbaren nu relatief kleiner. #guusnet

13-Nov-12 20:33 | GuusNet

@Antje_Kingma Goed plan maar uitdragen klinkt zo 1richting verkeer. Ik geloof meer in verbinden: samenleving zoekt ook... #guusnet

13-Nov-12 20:33 | marvrolijk

@MultiLandbouw Waarheid als een koe. #guusnet

13-Nov-12 20:33 | EHWJEMichiels

@EHWJEMichiels dat hangt ervan af wat draagvlak verstaat, als het laat zien dat seizoenen en bodem belangrijk zijn is het goed #guusnet

13-Nov-12 20:34 | MultiLandbouw

@Antje_Kingma ..en ook daar ligt vaak wet en regelgeving aan ten grondslag #guusnet

13-Nov-12 20:34 | EHWJEMichiels

@danieldejong_80 Die laat zien wat anders/elders verborgen blijft, antwoord op de vele vragen van mensenconsument. #guusnet #zorgboermet1koe

13-Nov-12 20:34 | Antje_Kingma

stelling 3: Onzin, echt onzin: draagvlak voor excessen wordt misschien kleiner maar dat is volledig onafhankelijk van #guusnet

13-Nov-12 20:34 | MultiLandbouw

@GuusNet eens met stelling 2.

13-Nov-12 20:34 | basesss

@MultiLandbouw Seizoen, bodem, houderijsystemen etc. #guusnet

13-Nov-12 20:35 | EHWJEMichiels

-

RT @MultiLandbouw: @EHWJEMichiels: kortom leven en ook dat het hard werken is om voesel te maken en dus respect verdient #guusnet

13-Nov-12 20:37 | EHWJEMichiels
-

welke, 3?
RT @EHWJEMichiels: Een stelling waar ik het van ganser harte mee oneens ben. #guusnet

13-Nov-12 20:37 | GuusNet
-

@MultiLandbouw Wat noem je excessen? Heeft dat ook te maken met de omvang van een bedrijf? Max grootte? Megastal? #guusnet

13-Nov-12 20:37 | marvrolijk
-

@marvrolijk: exces wordt altijd bepaald door de beschouwer voor mij is een grote stal GEEN exces mits goed ingepast etc #guusnet

13-Nov-12 20:38 | MultiLandbouw
-

@basesss o, ik las 'niet mee eens' vergissing. wel mee eens snap ik #guusnet

13-Nov-12 20:38 | GuusNet
-

@Antje_Kingma Geweldig, veel respect voor. Maar volgens mij gaat verbinden vanuit 2 kanten #guusnet

13-Nov-12 20:38 | marvrolijk
-

@GuusNet Ja 3. #guusnet

13-Nov-12 20:38 | EHWJEMichiels
-

@marvrolijk maar burger vindt duizend gewoon veel klinken #guusnet

13-Nov-12 20:39 | MultiLandbouw
-

@GuusNet ja zeker wel eens met stelling 2 en oneens met stelling 3!

13-Nov-12 20:39 | basesss
-

als je burger wilt bereiken moet je niet iets willen vertellen maar moet je luisteren naar hem #guusnet

13-Nov-12 20:39 | MultiLandbouw
-

@GuusNet 3. Tuurlijk, aan alleen erf en lobby in Brussel heeft de boer genoeg. Al dat andere volk rond het veld is alleen lastig. #guusnet

13-Nov-12 20:40 | Antje_Kingma
-

@MultiLandbouw ...daarom moet je de burger onderwijzen.1000 is weinig is de moderne houderij #guusnet

13-Nov-12 20:40 | EHWJEMichiels
-

@EHWJEMichiels dat is natuurlijk mooi. Maar door idyllische bedrijven steken productiebedrijven wel schriller af #guusnet

13-Nov-12 20:40 | josien
-

@guusnet: waarom zijn er zo weinig deelnemers? dit had in mijn huiskamer gepast :-) #guusnet

13-Nov-12 20:40 | MultiLandbouw
-

@MultiLandbouw #guusnet maar burger iets uitleggen wat ze in eerste instantie onmogelijk of zielig lijkt, moet je wel degelijk vertellen!

13-Nov-12 20:40 | BoerinNeeke

hier geen goede drankjes? RT @MultiLandbouw: @guusnet: waarom zijn er zo weinig deelnemers? dit had in mijn huiskamer gepast :-) #guusnet

13-Nov-12 20:41 | GuusNet

@EHWJEMichiels boeren moeten ook met verstand communiceren en nie tmet emotie #guusnet

13-Nov-12 20:41 | MultiLandbouw

@Antje_Kingma @GuusNet das wel heel kort door de bocht een samenleving is een samenwerking van mensen #guusnet

13-Nov-12 20:41 | gerbenvanbeekhu

@MultiLandbouw Maar die beschouwer is niet alleen toevallige passant, is ook overheid. Kan t zijn dat betekenis MFL hier doorwerkt? #guusnet

13-Nov-12 20:41 | marvrolijk

@EHWJEMichiels @multilandbouw #guusnet ik vind 1000 koeien nog steeds een hele hoop hoor

13-Nov-12 20:41 | BoerinNeeke

@josien voedselprijzen skyhigh? Dan kun je 't beste boer zijn. Dus willen burgers eigenaar zijn v landbouwgrond; cf. @Windcentrale #guusnet

13-Nov-12 20:41 | NielsFCWillems

@josien ..er zijn altijd mitsen. Bij educatie hoort wel het reële beeld en geen geromantiseerd beeld #guusnet

13-Nov-12 20:41 | EHWJEMichiels

@josien @ehwjemichiels wanneer ben je idyllisch? #guusnet

13-Nov-12 20:42 | AgnitaPol

@EHWJEMichiels met een varkenshouder wel eens naar zijn eigen stal staan kijken: was eigenlijk best lelijk vonden we beide #guusnet

13-Nov-12 20:42 | MultiLandbouw

@EHWJEMichiels volgens mij ben jij bang voor kinderboerderijbeelden? #guusnet

13-Nov-12 20:42 | MultiLandbouw

wat is nodig dat te optimaliseren? RT @Antje_Kingma: @marvrolijk..de gangbare landbouw gebruikt me niet genoeg. #guusnet

13-Nov-12 20:42 | GuusNet

@MultiLandbouw Kom eens bij ons kijken. Wij zijn best tevreden over de looks #guusnet

13-Nov-12 20:43 | EHWJEMichiels

@MultiLandbouw niet de kinderboerderij, wel de Ot en Sien boeren #guusnet

13-Nov-12 20:43 | EHWJEMichiels

@Antje_Kingma Nu begrijp ik je punt! Geldt dat ook voor gangbare bestuurders? #guusnet

13-Nov-12 20:43 | marvrolijk

1000 is te veel! RT @BoerinNeeke: @EHWJEMichiels @multilandbouw #guusnet ik vind 1000 koeien nog steeds een hele hoop hoor #guusnet

13-Nov-12 20:43 | ricksloot

@NielsFCWillems Voedsel prijzen ski high. Laat de burger eens kijken wat de marge op t erf is. piepen ze wel anders #guusnet

13-Nov-12 20:45 | EHWJEMichiels

wij zijn zelf ook consument: hebben vaak maar weinig verstand van bijvoorbeeld onze autofabrikant: die auto moet gewoon goed zijn #guusnet

13-Nov-12 20:45 | MultiLandbouw

@josien @EHWJEMichiels ontbreekt het vaak aan diversiteit van ondernemers pp productie bedrijven waardoor er geen mfl landbouw is ? #guusnet

13-Nov-12 20:45 | gerbenvanbeekhu

@MultiLandbouw dat boeren hun bedrijven niet perfect vinden, moet niet betekenen dat je dus maar idylle naar voren schuift #guusnet

13-Nov-12 20:46 | GuusNet

@MultiLandbouw Goed verhaal wel. Helaas brengt de landbouw t eerlijke verhaal niet altijd goed. Goed vertellen zijn andere beter in #guusnet

13-Nov-12 20:46 | EHWJEMichiels

#guusnet Uitleggen hoeft niet: vragen stellen is genoeg. Als je de mens laat nadenken wordt het pas echt wat. #wezijnboergeendominee

13-Nov-12 20:46 | Antje_Kingma

@EHWJEMichiels mee eens: en landbouw knikkert zelf de bad guys er niet uit #guusnet

13-Nov-12 20:46 | MultiLandbouw

@EHWJEMichiels @MultiLandbouw eens #guusnet

13-Nov-12 20:47 | gerbenvanbeekhu

@AgnitaPol Als je je inzet voor het collectieve belang zonder dat dit direct geld genereerd op je eigen erf #guusnet

13-Nov-12 20:47 | EHWJEMichiels

STELLING 4: MFlandbouw verrijkt gangbare bedrijfsvoering. #guusnet

13-Nov-12 20:48 | GuusNet

@GuusNet verschillen tussen @EHWJEMichiels & @Antje_Kingma zijn groot qua werk wijze engrootte. Ieder doet het op zijn manier #guusnet

13-Nov-12 20:48 | boerenfluitjes

@MultiLandbouw Vrij ondernemerschap, en de marges bij de bad guys zijn vaak hoger, dus houden ze t langer vol #guusnet

13-Nov-12 20:48 | EHWJEMichiels

gooi stelling 4 er even in: Absoluut, boer&boerin met theehuis gesproken: als melkveehouder werk ik eigenlijk helemaal alleen #guusnet

13-Nov-12 20:49 | MultiLandbouw

@EHWJEMichiels en de lto's durven er niets van te zeggen #guusnet

13-Nov-12 20:49 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw Bij n auto of de sportschoen willen we niet tot in de finesse weten hoe eea gemaakt wordt. Bij landbouw product wel #guusnet

13-Nov-12 20:49 | EHWJEMichiels

@GuusNet het verrijkt de ondernemer als persoon zakelijke bedrijfsvoering niet per definitie #Guusnet stelling 4

13-Nov-12 20:50 | gerbenvanbeekhu

@EHWJEMichiels goed zo, zou eigenlijk willen zeggen: eindelijk ;-) #guusnet

13-Nov-12 20:51 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw @EHWJEMichiels Worden bad guys MFL er wel uitgezet? Of doet de markt dat? #guusnet

13-Nov-12 20:51 | marvrolijk

@gerbenvanbeekhu opschalen van je bedrijf verrijkt ook niet per definitie #guusnet

13-Nov-12 20:51 | MultiLandbouw

@EHWJEMichiels @multilandbouw Gedragscode? #guusnet #mfl

13-Nov-12 20:51 | Antje_Kingma

@MultiLandbouw ..zolang alle sectoren daarin een plaatsje vinden prima #guusnet

13-Nov-12 20:51 | EHWJEMichiels

@GuusNet @Antje_Kingma is heel goed in het brengen van realistisch verhaal. Ik denk dat de ondernemer hier veel uitmaakt in verhaal #guusnet

13-Nov-12 20:52 | boerenfluitjes

verduidelijking bij stelling 4: wat betekent MFLandbouw voor de gewone, *niet*MFboer en bedrijfsvoering #guusnet

13-Nov-12 20:52 | GuusNet

@marvrolijk bad guys: zolang er mensen zijn zijn die er ook... #guusnet

13-Nov-12 20:52 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw ...niets verrijkt per definitie. Ook verbreding niet, ook opschaling niet #guusnet

13-Nov-12 20:52 | EHWJEMichiels

@marvrolijk goede keurmerken met controle kunnen veel voorkomen (niet eigen vlees keuren, wel met verstand keuren) #guusnet

13-Nov-12 20:53 | MultiLandbouw

@boerenfluitjes @guusnet ik heet ook Antje en geen Sien. :-)

13-Nov-12 20:53 | Antje_Kingma

ter afsluiting VRAAG voor de MF en productie-ondernemers: welk beeld denk je dat de andere soort boer van jouw groep heeft? #guusnet

13-Nov-12 20:54 | GuusNet

@guusnet 4: sprak mijn vader vrijdag; 45 jaar melkveehouder. Wat hij leest over MFL landbouw draagt bij aan hoe hij naar z'n omgeving kijkt

13-Nov-12 20:55 | danieldejong_80

@EHWJEMichiels verbreding van keuzes verrijkt denk ik wel per definitie (niet oneindig), trend in landbouw was wel naar 1 keuze #guusnet

13-Nov-12 20:55 | MultiLandbouw

MFL ondernmr = verrijkte agr.ondernmr, door MFLactviteit wordt hij/zij verrijkt (waarde/contact) waar gangb landb mee verrijkt wordt #guusnet

13-Nov-12 20:57 | marvrolijk

@EHWJEMichiels kom uit Gelderse Vallei waar gemengd ook lang stand houdt #guusnet

13-Nov-12 20:57 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw Ja jullie zijn ook consument maar ik merk dat consumenten met boerengenen toch anders kijken dan stadse mensen #guusnet

13-Nov-12 20:57 | boerenfluitjes

RT @marvrolijk: mooi gezegd #guusnet

13-Nov-12 20:57 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw ...echter, specialisatie kan ook leiden tot breder inzicht vanwege personeel en eigen inkoop grondstof etc. #guusnet

13-Nov-12 20:57 | EHWJEMichiels

#guusnet Het is geven en nemen! Ik respecteer MF en "gewoon" iedereen onderneemt zoals ie wil, daarmee krijg ik ook respect vd meeste terug

13-Nov-12 20:58 | BoerinNeeke

RT @Antje_Kingma: #guusnet Uitleggen hoeft niet: vragen stellen is genoeg. Als je de mens laat nadenken wordt het pas echt wat. #wezijnboergeendominee

13-Nov-12 20:58 | Estervanaalst

RT @BoerinNeeke: #guusnet Het is geven en nemen! Ik respecteer MF en "gewoon" iedereen onderneemt zoals ie wil, daarmee krijg ik ook respect vd meeste terug

13-Nov-12 20:58 | GuusNet

RT @Arie1983: Sorry #guusnet, ik moes kalfje trekken :) #kuis #koekalverij #improver #happymee #koeerbij <http://t.co/jDko0vGx>

13-Nov-12 20:58 | tHofWelgelegen

@josien om hardcore melkveehouder te zijn heb je een hele sterke focus nodig, de rest is dan al snel getut #guusnet

13-Nov-12 20:58 | MultiLandbouw

RT @Antje_Kingma: #guusnet Uitleggen hoeft niet: vragen stellen is genoeg. Als je de mens laat nadenken wordt het pas echt wat. #wezijnboergeendominee

13-Nov-12 20:58 | boerenfluitjes

zoals 'biodiversiteit' een vitaal ecosysteem geeft, zo zorgt 'agrodiversiteit' voor een vitaal agrosysteem #guusnet

13-Nov-12 20:58 | GuusNet

@EHWJEMichiels Livar is ook mooi voorbeeld van ruimte zoeken door samenwerking en eigen innovatie #guusnet

13-Nov-12 20:59 | MultiLandbouw

@GuusNet daar heb je even op geoefend of niet ;-) #guusnet

13-Nov-12 20:59 | MultiLandbouw

dit onderwerp was op verzoek van WUR @marvrolijk Aan jou de kans voor een laatste vraag! #guusnet

13-Nov-12 20:59 | GuusNet

RT @josien: @MultiLandbouw loop al dagen te denken waarom dit niet veel meer en vaker gebruikt wordt. agrodiversiteit, mooi begrip! #guusnet

13-Nov-12 21:01 | EHWJEMichiels

@guusnet #guusnet Voor de LTO's: Van #watmoetziehier naar #jmagikeensopdecampingkijken naar #magikjegastenvertellenwaarom... #danku

13-Nov-12 21:01 | Antje_Kingma

@EHWJEMichiels de wereld is niet eerlijk en dat heeft ook niemand beloofd bij de start ... #guusnet

13-Nov-12 21:01 | MultiLandbouw

@MultiLandbouw ... idealistisch ingesteld, steef altijd naar een betere wereld #guusnet

13-Nov-12 21:02 | EHWJEMichiels

Mooie bijdragen, wat mij nog puzzled: waarom zo weinig bestuurlijke verbindingen tussen MFL en gangbaar? #guusnet

13-Nov-12 21:02 | marvrolijk

@GuusNet Hoort bij 'niet MFboer' ook dat wel waarde gecreeerd wordt door biomassa uit landschapselementen al is dit niet landbouw? #guusnet

13-Nov-12 21:03 | DeKlikLunteren

@marvrolijk voor bestuurders binnen LTO denk ik nog te weinig body in aantal leden om zich hard voor te maken #guusnet

13-Nov-12 21:03 | MultiLandbouw

mensen, let op dit punt: MFL'ers als ambassadeurs RT @Antje_Kingma: #guusnet Van #watmoetziehier naar #magikjegastenvertellen

13-Nov-12 21:03 | GuusNet

@marvrolijk voor bestuurders MFL clubs: nog vroeg in ontwikkelingsproces sectoren #guusnet

13-Nov-12 21:04 | MultiLandbouw

@marvrolijk omdat bestuurders de ondernemers vrij laten om te kiezen voor een bedrijf wat het beste bij hem/haar past ? #guusnet

13-Nov-12 21:04 | EHWJEMichiels

@marvrolijk #guusnet ? Hier in plaatselijk bestuur zowel 1-takkers als verbreders in besturen

13-Nov-12 21:04 | BoerinNeeke

is wel gelijk oproep aan mfl sectoren: zorg dat je snel verenigt en stap over pioniersvrees heen: wees gesprekspartner! #guusnet

13-Nov-12 21:05 | MultiLandbouw

@DeKlikLunteren wel, maar dergelijke MFTakken (idem energie, mest, pharma als bijprod.) nog in de knop. Nu is MF toch mensgericht. #guusnet

13-Nov-12 21:06 | GuusNet

gesprekspartner ben je alleen als je samenwerkt binnen deelsectoren en overkoepelend #guusnet

13-Nov-12 21:06 | MultiLandbouw

...waarom blijf ik er mee zitten dat een MFL-er onder MFL iets anders opvat als gangbare landbouwers #guusnet

13-Nov-12 21:07 | EHWJEMichiels

RT @GuusNet: zoals 'biodiversiteit' een vitaal ecosysteem geeft, zo zorgt 'agrodiversiteit' voor een vitaal agrosysteem #guusnet

13-Nov-12 21:08 | DeKlikLunteren

op die themasite heel veel info te vinden over deelsectoren: zoekfunctie gekoppeld aan landelijke digitale bieb #guusnet

13-Nov-12 21:08 | MultiLandbouw

heel cool RT @MultiLandbouw: mooie sociale media brochure: verkoop via sociale media <http://t.co/airWSHG0> #guusnet

13-Nov-12 21:09 | GuusNet

Print uit voor de collega die je in de TL mistte! @MultiLandbouw mooie sociale media brochure <http://t.co/6fF7HO14> #guusnet

13-Nov-12 21:09 | Antje_Kingma

@EHWJEMichiels vraag me ook af of het echt zo is is wat je zegt #guusnet

13-Nov-12 21:09 | MultiLandbouw

"@MultiLandbouw: gesprekspartner ben je alleen als je samenwerkt binnen deelsectoren en overkoepelend #guusnet"

13-Nov-12 21:10 | elly_emf38

..al is met sociale media natuurlijk veel meer mogelijk dan PR. Ook kennis instrument! #guusnet

13-Nov-12 21:10 | GuusNet

Ook leuk voor gangbaar :-)) RT @MultiLandbouw: mooie sociale media brochure: verkoop via sociale media <http://t.co/6fF7HO14> #guusnet

13-Nov-12 21:11 | Antje_Kingma

Ook deze week weer genoten van #Guusnet chat, als meelezer deze keer

13-Nov-12 21:11 | Esther_de_Lange

@MultiLandbouw .. is niet specifiek voor deze Guusnet als wel aan de diverse vergadertafels in den lande #guusnet

13-Nov-12 21:11 | EHWJEMichiels

Jij ook al ?? :-)) "@Esther_de_Lange: Ook deze week weer genoten van #Guusnet chat, als meelezer deze keer"

13-Nov-12 21:11 | elly_emf38

En voor wie een keer face-to-face aan de slag wil: <http://t.co/S1Wigmq9> Komt allen #guusnet

13-Nov-12 21:12 | GuusNet

@gerbenvanbeekhu OK maar als k betekenis MFL vr gangbaar lees & uitdagingen waar gangbaar vr staat, dan actie v gangbaar verwacht #guusnet

13-Nov-12 21:12 | marvrolijk

Leuk om te weten! RT @Esther_de_Lange: Ook deze week weer genoten van #Guusnet chat, als meelezer deze keer

13-Nov-12 21:12 | GuusNet

@EHWJEMichiels bezoek elkaar, ontdek de passie die eronder zit: eerlijk product voor de maatschappij, met product breed ingestoken #guusnet

13-Nov-12 21:12 | MultiLandbouw

@GuusNet Was vanmiddag in Noordoost Twente, daar denken ze er toch heel anders over. Zelfs 50 boeren benaderd zonder GBD, toch MFL? #guusnet

13-Nov-12 21:14 | DeKlikLunteren

Veel dank aan allen, tot webs! #guusnet

13-Nov-12 21:14 | GuusNet

...zoals bio en gangbaar naar elkaar toe kruipen verwacht ik dat MFL en gangbaar dat ook doen... #guusnet

13-Nov-12 21:14 | EHWJEMichiels

@GuusNet merci! #guusnet

13-Nov-12 21:14 | marvrolijk

+1 RT @EHWJEMichiels: ...zoals bio en gangbaar naar elkaar toe kruipen verwacht ik dat MFL en gangbaar dat ook doen... #guusnet

13-Nov-12 21:14 | GuusNet

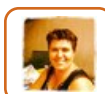
moeilijk onderwerp twitterchat #MFL...voor mij nog veel onduidelijk #guusnet

13-Nov-12 21:14 | AgnitaPol

@DeKlikLunteren GBD? #guusnet

13-Nov-12 21:15 | josien

RT @GuusNet: +1 RT @EHWJEMichiels: ...zoals bio en gangbaar naar elkaar toe kruipen verwacht ik dat MFL en gangbaar dat ook doen... #guusnet

13-Nov-12 21:15 | elly_emf38

RT @EHWJEMichiels: ...zoals bio en gangbaar naar elkaar toe kruipen verwacht ik dat MFL en gangbaar dat ook doen... #guusnet

13-Nov-12 21:15 | marvrolijk

@AgnitaPol niet alleen voor jou. Model is nog niet uit ontwikkeld denk ik #guusnet

13-Nov-12 21:16 | EHWJEMichiels

RT @GuusNet: zoals 'biodiversiteit' een vitaal ecosysteem geeft, zo zorgt 'agrodiversiteit' voor een vitaal agrosysteem #guusnet

13-Nov-12 21:17 | JorisLohman

@josien GBD=groen blauwe diensten tbv landschap, dus boeren willen wel meer en MFL ook voor landschapselementen en biomassa #guusnet

13-Nov-12 21:18 | DeKlikLunteren

alweer +1. RT @EHWJEMichiels: @AgnitaPol niet alleen voor jou. Model is nog niet uit ontwikkeld denk ik #guusnet

13-Nov-12 21:18 | GuusNet

@GuusNet #guusnet prettige avond! Bedankt allemaal voor een boeiende chat!

13-Nov-12 21:18 | basesss

@GuusNet @ehwjemichiels Knuffelen.....! #mfl #gangbaar #bio #retro

13-Nov-12 21:20 | Antje_Kingma

multifunctioneel